Новы час | 27 лістапада 2015 | № 45 (462) | «ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ» | № 11 (111)

Літаратурная Беларусь

Выпуск №11 (111)
(лістапад)

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНІЦКІ ПРАЕКТ
Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага Часу»

lit-bel.org
novychas.by

Змест

Самая дужая дзяўчынка ў свеце гаворыць па-беларуску

70 гадоў таму ў Швецыі нарадзілася самая дужая і — без перабольшання — адна з самых знакамітых дзяўчынак свету: Піпі Доўгаяпанчоха. Яе літаратурная маці, Астрыд Ліндгрэн, была тады яшчэ не сусветна вядомай пісьменніцай, а сціплай хатняй гаспадыняй. У яе захварэла дачушка, Карын, і штовечар патрабаваліся новыя захапляльныя гісторыі, каб дзіця заснула.

Аднойчы Карын папрасіла: «Раскажы мне пра Піпі Доўгуюпанчоху!» — не ведома якім цудам прыдумаўшы дзіўнае імя. З гэтага і пачалося жыццё адной з самых бунтарскіх герайнь. Спачатку рудаволосае дзяўчо жыло ў вусных гісторыях, якія прыдумляліся адна за другой: часу запісваць іх праз штодзённыя клопаты ў Астрыд не ставала.

Але здарыўся выпадак, на той момант няшчасны... Аднойчы Астрыд паваліласся і зламала нагу. Так у пісьменніцы з'явіўся час на тое, каб гісторыі пра Піпі занатаваць... Калі рукапіс быў гатовы, Астрыд даслала яго ў адно са шведскіх выдавецтваў. Водгук выдаўца быў адмоўным: панапрыдумляна невядома што! Але, на шчасце, Астрыд Ліндгрэн мела ўпартасць, каб прапанаваць рукапіс іншаму выдаўцу — і ён асмеліўся выдаць аповеды пра Піпі. Не прайграў!

І вось Піпі — 70 гадоў! А пераклад гісторый пра яе на беларускую мову роўна ў дзесяць разоў маладзейшы. У 2008 годзе выдавец Зміцер Колас ажыццявіў выданне кнігі па-беларуску. А навучыў Піпі беларускай мове Дзмітры Плакс. Як гэта было, хочацца згадаць у юбілейны год.

— Зміцер, згадайце, калі ласка, саму перадгісторыю з'яўлення пераклада. У каго ўзнікла ідэя? Ці лёгка было рашыцца «даросламу дзядзьку» перастварыць па-беларуску тэкст пра дзяўчынку, ды яшчэ такую незвычайную?

— Ідэя ўзнікла ў спадарыні Аляксандры Макавік, якая сабрала ўсю каманду вакол выдання і ўрэшце давяла праект да лагічнага завяршэння. Зміцер Колас прадставіў магчымасць надрукаваць кніжку ў сваім выдавецтве, за што я вельмі яму ўдзячны, але працу над выданнем вяла Аляксандра. Менавіта яна патэлефанавала мне і прапанавала перакласці «Піпі». Я пагадзіўся — не раздумваючы, адразу. Аляксандра ж дамовілася з Юрасём Бушляковым, які ўзяўся рэдагаваць пераклад, кантактавала з мастаком Генадзем Мацурам, выдаўцом Зміцером Коласам, з праваўладальнікам, сямейнай фірмай Ліндгрэн «Сальткрокан», словам — каардынавала ўвесь праект.

— Што было самым складаным у перакладзе і ў працэсе нараджэння кнігі? Аўтарскія правы на тэкст і ілюстрацыі да выдання — як вырашаліся яны?

— Пераклад, што называецца, «культавай» кніжкі, якую ўсе чыталі, пра якую кожны мае ўласнае ўяўленне, надае працы перакладчыка нейкае адценне асаблівай адказнасці. Прынамсі, як памятаю, такое ўражанне ў мяне ўзнікала, і гэта была ці не галоўная хіба — вось той страх перад класічным тэкстам, дзіцячым, што важна, класічным тэкстам. Ну але, перафразуючы некалі папулярную савецкую песню, — баязлівец не перакладае кніжак...

Правамі, зноў жа, займалася Аляксандра Макавік. Яна ад пачатку вырашыла не рабіць новых малюнкаў, а перанесці ў беларускае выданне арыгінальныя ілюстрацыі Інгрыд Ванг Нюман і ўвогуле зрабіць кніжку як мага болей падобную да класічнага выдання. Генадзь Мацур, які рабіў дызайн і макет, на мой погляд, захаваў усе асноўныя рысы шведскага арыгінала.

— На адвароце тытула сярод асобаў, якім выказваецца падзяка за спрыянне, Пеця Плакс. Сын? Якую дапамогу здзейсніў ён?

— Я чытаў свайму тады пяцігадоваму сыну тыя кавалкі, у якіх быў не вельмі ўпэўнены, у асноўным тое, што мусіла гучаць смешна, весела. Калі ён смяяўся, я пакідаў, калі не — шукаў далей.

— Ці здараліся з Вамі падчас перакладу нейкія містычныя рэчы, якія б дапамагалі (ці наадварот, перашкаджалі) у працы?

— Я зусім не рамантычны і не схільны да містыкі чалавек. Я ўмею толькі працаваць, то працаваў як мог добра. Часам праца дае вынікі, спадзяюся, што гэта адзін з такіх выпадкаў.

— Піпі Доўгаяпанчоха ў сучаснай Швецыі, на Ваш погляд — гэта гісторыя ці сучаснасць?

— Напэўна, і тое, і тое. За 70 гадоў, вядома, шмат што змянілася, але тыя агульначалавечыя каштоўнасці, якія можна знайсці ў кніжках пра Піпі, ці, прынамсі, узор паводзінаў — незалежнасць, непасрэднасць, давер да дзіцячага, фантазійнага сусвету і гэтак далей — важныя і сёння.

Пра гэта сведчаць і сталыя перавыданні, і новыя пераклады. Дарэчы, зусім нядаўна я атрымаў прапанову перакласці наступныя дзве кніжкі пра Піпі. Аляксандра гатовая весці і гэты праект, але ўжо ў супрацы з іншым выдавецтвам. Упэўнены, што яна і гэтым разам здолее сабраць добрую каманду, хаця нам усім будзе не хапаць Юрася Бушлякова, які так рана пайшоў з жыцця.

Гутарыла Алена Масла

Дзмітры Плакс на прэзентацыі кнігі «Піпі Доўгаяпанчоха» ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, 2008 г.

ЗАСНАВАЛЬНІКІ: ГА"САЮЗ БЕЛАРУСКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ", МГА"ЗБС"БАЦЬКАЎШЧЫНА"

■ АЎТОГРАФ

Лаўрэат Нобелеўскай прэміі па літаратуры за 2015 год Святлана АЛЕКСІЕВІЧ:

«Хочацца, каб беларусы адчувалі гонар за сябе і сваю краіну»

Новы «Кніганоша»

Пабачыў свет чарговы выпуск інфармацыйнага бюлетэня «Кніганоша», які выдаецца Саюзам беларускіх пісьменнікаў супольна з МГА «ЗБС «Бацькаўшчына» .

Адкрывае нумар «Кніганошы» матэрыял з пераншай прэс-канферэнцыі сёлетняй лаўрэаткі Нобелеўскай прэміі ў галіне літаратуры Святланы Алексіевіч.

У выпуску таксама змешчаны рэпартажы з цырымоніі ўзнагароджання фіналістаў Літаратурнага конкурсу «Экслібрыс» імя Рыгора Барадуліна, а таксама водгук на кнігі ўспамінаў пра Ларысу Геніюш «Духу магутныя чары...», што нядаўна была падрыхтаваная Міхасём Скоблам і выйшла ў серыі «Беларуская мемуарная бібліятэка» выдавецтва «Лімарыус».

Большую частку новага выпуску «Кніганошы» традыцыйна займае бібліяграфічнае апісанне новых беларускіх кніжак, выпушчаных незалежнымі выдаўцамі: «Кнігазборам», «Лімарыусам», «Медысонтам», «А. М. Вараксіным», «Папуры», Змітром Коласам і інш. Да кожнай кнігі дададзеная кароткая анатацыя.

Спампаваць нумар у сеціве можна па наступнай спасылцы: http://www.lit-bel.org/assets/files/Bjuleten-34.pdf.

Прэс-служба Саюза беларускіх пісьменнікаў

Мама Му, Крумкач і Юя Вісландэр

Заля мінскай галерэі сучаснага мастацтва «Ў» напоўнілася дзіцячым гоманам і смехам.

Маленькія чытачы і чытачкі разам са сваімі бацькамі прыйшлі на паказ спектакля «Мама Му ў басейне», прэзентацыю аднайменнай кнігі па-беларуску і сустрэчу з яе аўтаркай — шведскай пісьменніцай Юяй Вісландэр, а таксама перакладчыцай Надзеяй Кандрусевіч.

Спадарыня Юя ўжо ў трэці раз наведвае Беларусь, а персанажы яе казак даўно вядомыя беларускім дзецям і палюбіліся ім. Спектаклі лялечнага тэатра «Лямцавая батлейка» пад кіраўніцтвам Веранікі Фаміной, пастаўленыя паводле кніг Юі Вісландэр, карыстаюцца заслужанай папулярнасцю і любоўю аўдыторыі.

Цягам свайго візіту вядомая ва ўсім свеце шведская пісьменніца ўзяла ўдзел у мерапрыемствах у Віцебску і Мінску, у тым ліку ў прэзентацыях кнігі, спектаклях паводле твораў пра Маму Му і Крумкача і ў круглым стале на тэму дзіцячай літаратуры.

Перад пачаткам спектакля ў галерэі сучаснага мастацтва гледачы пазнаёміліся з аўтаркай, вывучылі некалькі шведскіх слоў і павіталіся з Надзвычайным і Паўнамоцным паслом Швецыі ў Рэспубліцы Беларусь Марцінам Обергам.

Пасля паказу спектакля кожны маленькі глядач атрымаў у падарунак адмысловы «медаль залатой рыбкі» ад Мамы Му і Крумкача. Па аўтограф да Юі Вісландэр выстраілася вялікая чарга прыхільнікаў яе творчасці.

Тэкст і фота: Віка Трэнас

Соты раз у першы клас!

Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына», Саюз беларускіх пісьменнікаў і баскетбольны клуб «Цмокі-Мінск» абвяшчаюць акцыю, прысвечаную 100-годдзю беларускай легальнай школы!

13 лістапада 1915 года ў Вільні была заснаваная першая афіцыйная беларуская школа, якая дала легальны пачатак масаваму беларускаму школьніцтву. Менавіта гэтая дата ў міжваеннай Заходняй Беларусі і ў БССР у 1920-я гады святкавалася як Дзень беларускай школы.

У межах акцыі «Соты раз у першы клас!» плануюцца разнастайныя мерапрыемствы ў рэальным жыцці ды актыўнасці ў інтэрнэце. Ініцыятары акцыі прапануюць супольна абмеркаваць стан беларускага школьніцтва ўчора і сёння, паразважаць над тым, што змянілася за 100 гадоў існавання беларускай школы, і пашукаць адказ на пытанне: «Чаму так мала нашых суайчыннікаў абірае для сваіх дзетак навучанне па-беларуску?».

У гарадах і мястэчках па ўсёй Беларусі адбудуцца сустрэчы, падчас якіх вядомыя айчынныя літаратары, спартоўцы, грамадскія дзеячы раскажуць пра славутых беларусаў, што стаялі ля вытокаў нацыянальнай школы: Алаізу Пашкевіч, Максіма Багдановіча, Якуба Коласа, Янку Купалу, Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча і іншых знакавых постацяў беларускага адраджэння.

Ідэя акцыі неабыякавая і вам? Маеце крэатыўныя прапановы? Пішыце нам на razam@budzma.org і sbp@lit-bel.org.

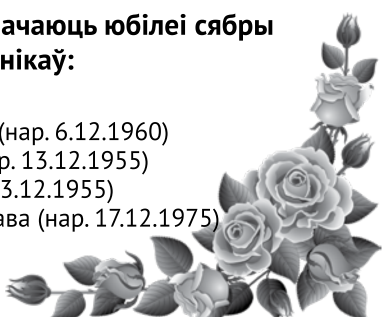
Сачыце за навінамі на сайтах арганізатараў і далучайцеся да акцыі!

Зробім разам школу беларускай!

СНЕЖАНЬСКІЯ ЮБІЛЯРЫ

У наступным месяцы адзначаюць юбілеі сябры Саюза беларускіх пісьменнікаў:

Галіна Аляксандраўна Булыка (нар. 6.12.1960)
Лявон Фёдаравіч Валасюк (нар. 13.12.1955)
Вера Фёдараўна Міхно (нар. 13.12.1955)
Марына Аляксандраўна Гарэлава (нар. 17.12.1975)

Жадаем усім радасці, натхнення і дабрабыту!

Новы старшыня Гарадзенскага абласнога аддзялення СБП

14 лістапада ў Горадні адбыўся справаздачна-выбарчы сход абласнога аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў.

Фота Усевалада Сцебуракі

Гарадзенскія літаратары і іх калегі з вобласці апошні раз сабраліся пад старшынствам Юркі Голуба, паважанага паэта, які кіраваў аддзяленнем на працягу 2-х апошніх тэрмінаў.

Гарадзенскае аддзяленне сёння — адно з найбольш актыўных і прадстаўнічых у СБП. Сярод больш чым двух дзясяткаў сябраў філіі ёсць паэты, празаікі, крытыкі і навукоўцы-літаратуразнаўцы, журналісты. Варта ўзгадаць імёны Аляксея Пяткевіча, Ігара Жука, Алы Петрушкевіч, Юркі Голуба, Сяргея Астраўца (Астраўцова), Віктара Сазонава, Віктара Шалкевіча і іншых творцаў, якія плённа працуюць на гарадзенскай зямлі.

Са сталіцы на сход завіталі старшыня СБП Барыс Пятровіч, першы намеснік старшыні СБП Алесь Пашкевіч і памочнік старшыні Усевалад Сцебурака, якія выступілі ў ролі назіральнікаў (згодна са Статутам арганізацыі, выбары старшыні абласнога аддзялення праходзяць з удзелам выключна сябраў рэгіянальнага аддзялення).

У прывітальным слове Б. Пятровіч падзякаваў гарадзенцам за плённую працу і асвятліў асобныя аспекты дзейнасці іншых пісьменніцкіх філій Саюза.

Са справаздачным дакладам на сходзе выступіў Юрка Голуб.

Сход пад кіраўніцтвам Юркі Голуба разгледзеў шэраг пытанняў, сярод якіх асноўнымі былі: справаздача старшыні, выбары новага кіраўніка гарадзенскага

Юрка Голуб

пісьменніцкага аддзялення, абранне рэдактара і рэдакцыйнай рады літаратурнага альманаха «Новы замак» — зборніка, што выдаецца філіяй ужо на працягу трох гадоў.

Выбары старшыні адбыліся шляхам тайнага галасавання па двух прапанаваных удзельнікамі сходу кандыдатурах — Сяргея Астраўцова і Валянціна Дубатоўкі.

Бальшынёй галасоў новым кіраўніком філіі быў абраны Валянцін Дубатоўка. Яго намеснікамі сталі Уладзімір Хільмановіч і Юрка Голуб.

Рэдакцыю альманаха «Новы замак» узначаліў Сяргей Астравец, а ў рэдакцыйную раду ўвайшлі Аляксей Пяткевіч, Ігар Жук і Юрка Голуб.

Таксама сход гарадзенскай філіі зацвердзіў прапанову да Рады СБП надаць званне ганаровы сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў беластоцкім творцам Міхасю Андрасюку, Яўгену Вапу, Ганне Кандрацюк і Віталю Лубу. Раней гэтым званнем былі ўганараваныя сябры беларускага літаратурнага аб'яднання «Белавежа» (Польшча).

Сакратарыят СБП выказвае падзяку за шматгадовую працу на пасадзе старшыні філіі спадару Юрку Голубу, а таксама шчыра віншуе новаабранага кіраўніка аддзялення — Валянціна Дубатоўку — і зычыць яму плёну ў гэтай пачэснай справе!

Прэс-служба СБП

«Літдэсант»: Гомельшчына і Віцебск

На Гомельшчыне адбыліся творчыя сустрэчы сябраў Саюза беларускіх пісьменнікаў.

Першая сустрэча прайшла ў Гомельскім дзяржаўным універсітэце імя Ф. Скарыны. Грамаду прывітаў старшыня Гомельскай абласной філіі СБП Анатоль Бароўскі. Перад студэнтамі-філолагамі выступіў Барыс Пятровіч. Старшыня СБП і галоўны рэдактар часопіса «Дзеяслоў» распавёў пра новы, 78-ы нумар часопіса з найцікавейшым матэрыялам — дзённікам Уладзіміра Караткевіча.

Першы намеснік старшыні СБП Алесь Пашкевіч прэзентаваў сваю новую аповесць «Рух», якая нядаўна выйшла асобнай кнігай.

Свае вершы прачытаў Усевалад Сцебурака, а музычную частку імпрэзы склалі выступы Змітра Бартосіка і Андрэя Мельнікава.

Другая імпрэза адбылася ў Ветцы. У раённай бібліятэцы Дома культуры Веткі сабраліся цікаўныя гараджане і школьнікі. Перад публікай выступілі супрацоўнікі музея Ларыса Раманава і Генадзь Лапацін. Апошні распавёў пра сваю працу на кнігай «Варвара Грэцкая як з'ява беларускай народнай культуры».

Барыс Пятровіч і Алесь Пашкевіч прэзентавалі свае выданні, а таксама павіншавалі ўсіх веткаўцаў з тым, што беларуская пісьменніца Святлана Алексіевіч, частка жыцця якой звязаная з Гомельшчынай, стала лаўрэаткай Нобелеўскай прэміі па літаратуры.

Выступ завяршыўся спевамі Змітра Бартосіка і аўтограф-сесіяй.

Праз дзень мінчукоў чакаў Віцебск. Новы 78-ы нумар часопіса «Дзеяслоў» і аповесць Алеся Пашкевіча «Рух» былі прэзентаваныя ў Дзяржаўным універсітэце імя П. Машэрава і віцебскім філіяле Міжнароднага інстытута працоўных і сацыяльных адносінаў, дзе да літаратараў далучылася старшыня Віцебскага абласнога аддзялення СБП Анастасія Лазебная.

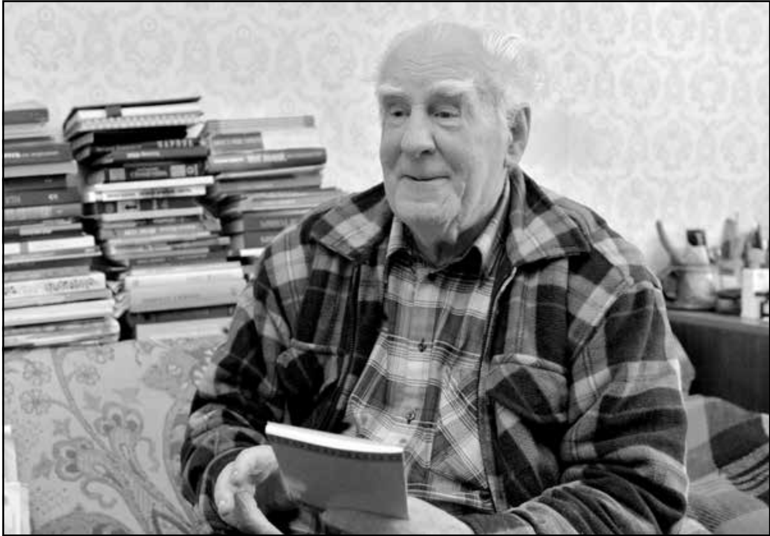
Пад час сустрэчы з першакурснікамі філфака дзяржуніверсітэта адбылася плённая гутарка са шматлікімі пытаннямі з боку студэнтаў. Б. Пятровіч распавёў пра гісторыю стварэння выданні, працу над ім, а таксама праанансаваў некалькі наступных нумароў, заклікаўшы грамаду да чытання ды супрацы з часопісам.

Ахвотныя змаглі атрымаць нумары «Дзеяслова» з дзённікамі Уладзіміра Караткевіча ды кнігу «Рух» з аўтографам аўтара.

Апошняя вечарына прайшла ва ўтульнай атмасферы віцебскага «Бітлз-клуба», дзе госці не толькі змаглі прадставіць новыя выданні, але і па-сяброўску пакамунікаваць з публікай. Як заўсёды, цёплая зала сустрэла выступ Зміцера Бартосіка, які праспяваў класіку бардаўскай песні ў беларускіх перастварэннях Рыгора Барадуліна.

Сходка нячысцікаў

Ніл ГІЛЕВІЧ

Фота www.bel.sputnik.by

Замест прадмовы

Што ты, брат, такі панылы?
Звесіў глюгу і маўчыш?
Белы свет табе нямілы?
Шмат няўдач і страціў чынш?

Ці застаўся без работы,
Без заробку на штодзень?
Ці душу грызуць грызоты,
Што на ўзлёт няма надзей?

Ёсць — і праца, і заробак.
Маеш смак. І добра спіш.
І парадак у вантробах.
Дык чаго ж тады ты скіс?

Ах!.. Ну, браце! Ну ніколі
Не падумаў бы. Дальбог,
З-за чаго на вольнай волі
Ты прычэзнуў і знямог.

Аж, выходзіць, з той прычыны,
Што, хоць плач, хоць енч-пішчы,
Надта многа мерцвячыны
Пруць у кніжачкі пісцы.

Акімзаюць думку-догму —
І шрайбуюць на пуды.
А карысці? Мухі дохнуць
Ад атрутнай іх нуды!

І таму — як кажа Хаім,
Мой дапытлівы сусед:
«Што мы маем?
Што мы маем,
Каб належна выйсці ў свет?

Што пакажаш? Доўгі шнобель,
Каб здзівіць і казырнуць?
Дык і што? За шнобель «нобель»
Нам у Швецыі дадуць?»

Рэч у тым, таварыш Хаім,
Як сказаў калісьці хтосьць, —
Мы і самі кепска знаем,
Што мы маем, што ў нас ёсць.

Мы не ўсё яшчэ адкрылі,
Што ў далёкія гады
Словам праведным стварылі
Нашы прадзеды-дзяды.

Хоць бы гэта вось паэма,
Ці, як сёння кажуць, тэкст.
Пяць вякоў прылежаў нема
Унікальны сказ-гратэск!

А яшчэ, таварыш Хаім,
Ёсць і горшая бяда:
Многа самі мы знішчаем
І не плачам: не шкада!

Самі! Самі! Нешта спалім,
Нешта выкінем, як хлам,
І яшчэ сябе пахвалім:
Больш утульна стала нам!

Ну а колькі, Братка Хаім,
Бы глузды не маюць скрэп,
Мы свайго чужым спіхаем —
Як у печ з лапаты хлеб!

Вось вам! Радуйцеся! Ешце!
Мы абыдземся і так!..
Ну, але скажу нарэшце,
Як адчуў я лёсу знак.

У адным з архіваў Польшчы
(У якім — пакуль сакрэт)
Мне наўрэўся, як дар Божы,
Неадкрыты наш паэт.

Я асвойтаў кніжак многа
З нашых даўнішніх часоў,
А не вычытаў нічога
Пра Юстына з Ліцвіноў.

Ну, калі ўжо ён наўрэўся
Менавіта мне — дык я
Натуральна й загарэўся:
Значыць — місія мая!

Я зрабіць павінен гэта —
Чытачам уцеху даць:
Старамоўны твор паэта
Мовай сённяшняй падаць.

Захаваўшы усё, канешне,
Што й тады было ў цане,
Што было Юстыну смешна
У паганскай даўніне.

А чаму ў сваёй паэме
Пасяліў ён не людзей —
Продкаў нашанскага племя,
А нячысцікаў-чарцей?

Каб чыталі як забаўку,
Ён прыдумаў хітры ход,
Быццам піша казку-байку,
А не праўду пра народ.

Гэтай хітрасцю і сёння
Карыстаюцца пісцы,
Каб абачліва-рэзонна
Небяспеку абыйсці.

2015 г.

Сходка нячысцікаў

Юстын з ліцвіноў

Паэма XVI-га стагоддзя
На сучасны беларускамоўны
лад перарабіў Ніл Гілевіч

У гнілой дзіцы, на твані,
Чэрці ўселіся гуртом —
Перад оберам па званні
Грозным цмокам Кадуком.

На чарговую нараду
Іх сабраў галоўны чорт,
Каб, з надбаўкай да акладу,
Надаваць і ў хвост, і ў горб.

Ён абвёў чарцей вачыма
(А ў паглядзе — люты гнеў!)
І, адкашляўшыся чынна, —
«Пачынаем! — прагрымеў. —

Сёння я вас, паласатых,
І належна паскублю,
І па чыну, па пасадах,
Перастаўвачкі зраблю.

Вы — адрынутыя небам.
Я — прыгрэў вас, прытуліў.
Даў у лапы бохан хлеба
І пасадай надзяліў.

Да мяне вы што тут елі?
Церабілі шчаўе ў смак?
А на курава што мелі?
Толькі сушаны каўцяк!
Ну а сёння? Хай хто змяніць,
Што я выдаў горшы сорт.
Гэткіх «Мальбара» не смаліць
Ні адзін на свеце чорт!

Дзе ж аддача ваша, чэрці,
За спажытае дабро?
Я не бачу шчырай хэнці
Браць «тутэйшых» за рабро.

Наша зона — Балацянка.
Мы тут, мы — гаспадары!
Нам слугуюць, нас баяцца
Гэтай зоны жыхары.

Ды скажыце аткравенна,
Без ухмылак і грымас:
А ці ўсе слугуюць верна?
А ці ўсе баяцца нас?

Ёсць злачынная кагорта,
Кожны выхапень якой
Хоча быць хітрэй за чорта,
Хаб і харч мець і спакой.

Быць хітрэй за нас, хвастатых?
Но ведзь ета жа абсурд!
Дык чаму ж мы больш
заўзята
Не драпежым гэны гурт?

Ваабшчэ вы вочань плоха
Службу правіце ў мяне.
Кожны дзеіць, як прайдоха:
Чэсць і гонар — не ў цане.
<…>

А свядомыя занадта
Балацянцы гавараць:
«Мы так чуемся выдатна,
Што на ўсіх чарцей начхаць!»

Чулі? Ім начхаць, нікчэмцам,
На вялікі ўвесь наш род!
Грэх цярпець такое чэрцям,
Як вады набраўшы ў рот!

Калі ў пекле самы прыпар
І ў катлах кіпіць смала —
Так угневаўся Люцыпар,
Аж прыслаў ка мне пасла.
<…>

Грозны цар мяне прымусіў
Меры жорсткія прыняць.
Хош ня хош, а я вазьмуся
З вас работу спаганяць.

Дамавік! Ты служак маеш —
Крыксаў, плаксаў — не злічыць.
Дык чаму ж не пасылаеш
На малых дзяцей начніц?

Пачаму твае красоткі
Не казычуць іх насмерць?
Правіць дзела трэба ўсё-ткі
Усур'ёз, а не на смех.
<…>

Вадзянік! Табе далжон я
Прад'явіць асобы шчот:
Пачаму ў нашай зоне
Мала топіцца народ?
<…>

Што ж ты мне за памагаты?
Я — Кадук ці не Кадук?
Пачаму ж мае загады
Выпаўняеш — ліш бы з рук?..
<…>

Ну а ты, хітрун Балотнік?
Дзе твая работа? Дзе?
Што паважнічаць ахвотнік,
Гэта знана грамадзе.

Начапіў сабе гірлянды
Багавіння, жаб, смаўжоў,
А на службе — сімулянт ты:
Павярнуўся — і пайшоў.

Жыцень! Я табе даверыў
Самы важны хлебны пост.
Ты ад шчасця зубы шчэрыў
І трымаў трубою хвост.

Абяцаў-суліў ізлішкі
З кожнай нівы і грады.
Дзе ж падзвіжкі? Дзе падзвіжкі?
Растуды твою туды!

Ты, Лясун, лайдак хітрушчы,
Не пільнуеш лес ані.
Скора ўжо ад нашай пушчы
Застануцца толькі пні.

Ну дык вось маё рашэнне:
Годзе ў лесе лынды біць.
Пойдзеш, чорт, на паніжэнне:
Будзеш Хлеўнікам рабіць.

«Ну і што за стыд, што Хлеўнік? —
Прашаптаў сабе Лясун. —
Ліш бы ў жонкі не нахлебнік!
Ліш бы добры быў нясун!»

Ну, а Хлеўніку ўжо годзе
Дыхаць гноем — і таму
Надаю, пры вашай згодзе,
Званне Лазніка яму!

Лазню топяць штосуботу,
Дык, схаваўшыся ў куток,
Хай там цешыцца ў ахвоту
З голых бабаў і дзявок.
<…>

Закрываючы нараду,
Мушу йшчэ пра тых сказаць,
Хто імкнецца нашу ўладу
Абяссіліць, падарваць.

Пра так званых «добрых духаў» —
Гэных чысценькіх, святых;
Каб народ тут іх не слухаў —
Трэба ўзяцца нам за іх.

Каляду, Купалку, Лёлю,
Ладу, Бордзю, Белуна
Трэба сцапаць — і ў няволю,
Па кадык у вонь багна!

Чэрці мы — ці цямці-лямці?
Колькі ж можна іх цярпець?
Колькі будуць балацянцы
Ім хвалу на ўзгорках пець?

Ну няўжэлі вам не ясна,
Як нам быць і што рабіць?
Паўсямесна і ўсёчасна
Трэба біць іх, біць і біць!

Вось і ўсё. На гэтым кропка.
І ніякіх больш размоў!
Наш дэвіз — наказ ад продкаў:
Болей справы — менеї слоў.

Наша сходка — не кірмаш.
На работу — шагам!.. арш!

2000, 2015 гг.

Ілюстрацыя К.Сідарава

Сябры, аматары старабеларускай ліцвіншчыны і сучаснай паэтычнай сатыры! Цалкам паэму «Сходка нячысцікаў» вы зможаце прачытаць у бліжэйшым нумары часопіса «Дзеяслоў».

Змаганне за Святлану Алексіевіч

8 кастрычніка ўвесь свет абляцела вестка: лаўрэатам Нобелеўскай прэміі па літаратуры ў 2015 годзе названая беларуская пісьменніца Святлана Алексіевіч «за ейную паліфанічную творчасць — помнік пакутам і мужнасці ў наш час». Мы заглыбіліся ў архіў Саюза беларускіх пісьменнікаў, каб даведацца пра пачатак творчай дарогі будучай набеліяткі. І знайшлі нямала цікавага.

Асабовая справа сябры Саюза пісьменнікаў БССР і СССР Святланы Аляксандраўны Алексіевіч налічвае некалькі дзясяткаў дакументаў. Сярод іх — звычныя і сухія анкетныя дадзеныя, фотаздымкі для пасведчанняў, а таксама цэлы шэраг пастановаў і прадстаўленняў на паездкі пісьменніцы за мяжу. Афганістан, В'етнам, ГДР, Балгарыя, Грэцыя, Польшча, Румынія, Італія — усе гэтыя падарожжы сталіся рэальнымі дзякуючы нязменнай падтрымцы сакратарыята СП у выглядзе рэкамендацый і станоўчых характарыстык, якія перасылаліся кантрольным і «кампетэнтным» органам як просьба дазволіць выезд.

Найбольшую цікавасць для даследчыкаў біяграфіі С. Алексіевіч складуць, бадай, не шматлікія (і напісаныя пад капірку) характарыстыкі для замежных паездак 1980-х гадоў і не анкетныя дадзеныя з іх, а найбольш ранняя тэксты, звязаныя з уступленнем Святланы Аляксандраўны ў пісьменніцкую арганізацыю ў 1983 годзе. Але перад тым, як гаварыць пра няпросты шлях Алексіевіч да атрымання пісьменніцкага пасведчання, варта прыгадаць некалькі радкоў ейнай працоўнай біяграфіі, якія папярэднічалі ўваходжанню ў СП БССР.

Першым месцам працы С. Алексіевіч была сярэдняя школа-інтэрнат і сямігадовая школа ў Балажэвічах Мазырскага раёна, дзе будучая пісьменніца пачала працаваць адпаведна выхавацелькай і настаўніцай гісторыі і нямецкай мовы адразу пасля атрымання сярэдняй адукацыі ў 1965 годзе. Праз год 18-гадовую С. Алексіевіч бяруць літсупрацоўнікам у нараўлянскую раёнку «Прыпяцкая праўда»: на журфак БДУ яна паступала, маючы ўжо хоць невялікі, але стаж працы карэспандэнтам. Пасля заканчэння журфаку ў 1972 годзе С. Алексіевіч накіроўваецца ў раённую газету «Маяк камунізму», ужо на заходні бок Палесся — у горад Бяроза. А праз год працы загадчыкам аддзела пісьмаў яе запрашаюць у рэспубліканскую «Сельскую газету», дзе яна чатыры гады працуе ў аддзеле пісьмаў літсупрацоўнікам. Журналісцкая кар'ера С. Алексіевіч у афіцыйных выданнях выйшла на новы ўзровень у 1976 годзе, калі яе запрасілі ў "тоўсты" літаратурны часопіс «Нёман» у аддзел нарысу і публіцыстыкі. З пасады загадчыка гэтага аддзела яна і перайшла на творчую працу ў 1984-м і больш да рэдакцыйнай цякучкі не вярталася.

Першай публікацыяй у біябібліяграфічным слоўніку «Беларускія пісьменнікі» пазначаны артыкул у мінскай «Сельскай газеце» ад 25 лістапада 1970-га. Аднак асабовая справа з архіва ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў» захоўвае бібліяграфічную даведку Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі аб тым, што дэбютам С. Алексіевіч быў верш у Петрыкаўскай раённай газеце «За новыя рубяжы», надрукаваны 5 снежня 1966 года, калі пісьменніцы было 18 гадоў. Вышэйзгаданы акадэмічны слоўнік абсалютна не адлюстроўвае публікацый С. Алексіевіч у раённым друку — ні ва ўсходнепалескім (нараўлянскім), ні ў заходнепалескім (бярозаўскім), — але падае інфармацыю пра яе артыкулы ў цэнтральных газетах. З 1970 года, г.зн. за два гады да заканчэння ўніверсітэта, С. Алексіевіч пачынае публікаваць свае нарысы, якія стануць ейным асноўным жанрам на бліжэйшыя 10 гадоў.

Яна нямала часу аддае і літаратурнай крытыцы: у 1971–1976 гадах на старонках «Сельскай газеты» і «Знамя юности» С. Алексіевіч аналізуе новыя кнігі і творы Юркі Голуба, Вольгі Іпатавай, Валянціны Коўтун, Петруся Макаля, Ніны Мацяш, Алеся Разанава, Ніны Шкляравай (усяго за гэтыя гады апублікавана 12 рэцэнзій), заўважаючы і падтрымліваючы мадэрнісцкія пошукі ў паэзіі раўналеткаў, а таксама адсочвае жаночую тэму ў паэзіі і прозе (у гэтым сэнсе вельмі паказальны ейны аналіз аповесці Вольгі Іпатавай «Прадыслава» (1972)).

Да ўступлення ў Саюз пісьменнікаў С. Алексіевіч падыходзіць з цэлым шэрагам апублікаваных нарысаў у цэнтральных беларускіх выданнях. Акрамя таго, у аб'яднанні «Летапіс» на «Беларусьфільме» пастаўлены дзвюхгадзінны цыкл дакументальных фільмаў «У вайны не жаночае аблічча». Фрагмент будучай кнігі ў сакавіку 1983-га надрукаваны ў часопісе «Маладосць» пад назвай «Калі жанчыны ваявалі...».

Зрэшты, апрача яўных дасягненняў і дастаткова ўдалай для журналісткі «з глыбі Палесся» кар'еры, да 1983 года С. Алексіевіч зарабляе сабе статус «нядобранадзейнай». Першая кніга «Я з'ехаў з вёскі», звярстаная для публікацыі ў часопісах «Нёман» і «Новый мир», трапляе ў цэнтр партыйнага скандалу. Тэкст так і не з'яўляецца ў друку «дзякуючы» Савелію Паўлаву, тагачаснаму сакратару ЦК КПБ, і Уладзіміру Сеўруку з ЦК КПСС. Сеўрук даўно вядзе вайну супраць Алеся Адамовіча і Васіля Быкава, а С. Алексіевіч з'яўляецца па сутнасці наступніцай Адамовіча. Нават назва кнігі «Я з'ехаў з вёскі» відавочна перагукаецца з рэпартажам і ў той жа час фотаальбомам Алеся Адамовіча, Янкі Брыля і Уладзіміра Калесніка (апошні якраз і выступае тут у ролі фатографа) «Я з вогненнай вёскі...», створанай суаўтарамі напачатку 1970-х. Нездарма і першы па часе з'яўлення ў асабовай справе дакумент — рэкамендацыя А. Адамовіча, дадзеная С. Алексіевіч (бясспрэчнай аўтарцы, якая знаходзіцца «на алоўку» ў сакратара ЦК):

«Рэкамендацыя.

Я ўжо пісаў і гаварыў, выступаючы, і не адзін раз — пра тое, якой ацэнкі, высокай і ўдзячнай, заслугоўвае ўсё, што ўжо зроблена Святланай Алексіевіч як літаратарам, пісьменнікам. Яе кніга ўспамінаў «Калі жанчыны ваявалі» (раздзелы друкаваліся ўжо, але я знаёміўся з поўным тэкстам) ставіць Святлану Алексіевіч (а заўтра гэта стане відавочна) у шэраг найбольш сур'ёзных «ваенных» аўтараў. І гэта нягледзячы на тое, што аўтар належыць да маладога, да пасляваеннага пакалення.

Яе другая праца ў тым жа жанры «магнітафоннай дакументалістыкі» — аб праблемах міграцыі вясковай моладзі — засведчыла грамадзянскую мужнасць, сталасць, прынцыповасць аўтара. Таксама як і яе нарысы, што друкаваліся ў газетах і часопісах.

А яе проза (друкавалася ў «Полымі») засведчыла, што аўтар добры, яркі стыліст.

Адным словам, усе «слагаемые» мастака, грамадзяніна, пісьменніка надзейна заяўлены, праявіліся, а таму я з поўнай адказнасцю і ўпэўненасцю, што не памыляюся, рэкамендую Святлану Алексіевіч у наш Саюз пісьменнікаў.

12.9.1982. Алесь Адамовіч».

Да наступнай рэкамендацыі справа дойдзе толькі праз паўгады. Адамовіч сваім блаславеннем як бы распачынае кампанію за прыняцце С. Алексіевіч у Саюз пісьменнікаў. Другой паводле храналогіі ў асабовай справе ідзе «Выпіска з пратакола пасяджэння камісіі па нарысе і публіцыстыцы СП БССР ад 28 лютага 1983 года»:

«Прысутнічала 15 членаў СП БССР, сярод іх 10 членаў камісіі.

СЛУХАЛІ: Абмеркаванне творчасці Святланы Алексіевіч. Перад абмеркаваннем былі прагледжаны тры кінафільмы цыкла «У вайны не жаночае аблічча», створаныя па сцэнарыях С. Алексіевіч і В. Дашука на кінастудыі «Беларусьфільм», і тэлефільма «Бацькоўскі дом», створанага па сцэнарыі С. Алексіевіч на Беларускай студыі тэлебачання.

А. Адамовіч сказаў, што ўсё, што мы чыталі, напісанае ёй у перыядычным друку, як і прагледжаныя намі фільмы, выяўляюць у С. Алексіевіч вельмі зайздросную для публіцыста рысу — апантанасць сучаснасцю.

Я. Брыль прыгадвае нарыс пра цётку Стэфу, напісаны з адметнай псіхалагічнай глыбінёй. Яе запісы ўдзельніц вайны сведчаць пра сапраўднае служэнне справе літаратуры. Гэтым адным можна апраўдаць рэкамендацыю яе ў Саюз.

А. Капусцін, Э. Ялугін адзначалі надзвычайную патрабавальнасць С. Алексіевіч да сябе ўжо на першай стадыі, пры зборы матэрыялаў пра аб'ект даследавання. Імкнецца адкрываць новае ў характарах сучаснікаў. У альманаху «Сучаснік-80» выйшла цэлая нізка партрэтаў-мініяцюр пад назвай «Бабы», зробленых па ўсіх правілах мастацтва слова.

А. Лысенка і В. Палтаран адзначылі яе смелыя выхады на жыццё, моцны маральна-этычны стрыжань, які збірае асобныя факты ў самабытны публіцыстычны вобраз. Творчасць С. Алексіевіч не новы паварот публіцыстыкі, а новы позірк наперад у яе развіцці, грунтуючыся на абуджэнні чалавечага сумлення.

У. Юрэвіч перасцерагае С. Алексіевіч, каб у кіношным і тэлевізійным віры не разбуралася яе пісьменніцкае «я», сфармаванае даволі выразна ў публікацыях цыклаў «Бабы» і «У вайны не жаночае аблічча».

Усе выступаючыя рэкамендавалі С. Алексіевіч для прыёму ў Саюз пісьменікаў.

ПАСТАНАВІЛІ: Аднагалосна рэкамендаваць Алексіевіч Святлану Аляксандраўну камісіі па прыёму ў члены Саюза пісьменнікаў СССР».

Пасля рэкамендацыі камісіі па нарысе і публіцыстыцы справа набывае заканамерны ход: збіраюцца рэкамендацыі, іх для падачы дакументаў павінна быць тры. Сябрамі Саюза пісьменнікаў, якія падтрымаюць будучага лаўрэата Нобелеўскай прэміі, будуць Янка Брыль і Ігнат Дуброўскі:

«Рэкамендацыя.

Святлану Алексіевіч, як літаратара, я ведаю па нарысах з цыкла «Бабы», «Як Кацярына ў горад ездзіла», па рабоце, апублікаванай у «Маладосці» пад назвай «Калі і жанчыны ваявалі», па сцэнарыях дакументальных кінафільмаў «У вайны не жаночы твар» і тэлефільма «Бацькоўскі дом».

Літаратар С. Алексіевіч таленавіты, удумлівы, шчыра адданы справе. Яна ўмее бачыць у жыцці галоўнае, умее расказаць пра гэта патрэбным словам; яна ўмее слухаць народ і належным чынам перадаваць тое, што ён расказвае пра перажытае. Нарысы яе, якія з поўным правам могуць лічыцца апавяданнямі, чытаюцца цікава, у іх уздымаюцца жыццёва важныя пытанні, мова прозы яе сакавітая, шматфарбная, людзі не прыдуманыя, — яна іх добра ведае і шчыра любіць, і цяплом гэтай любові, святлом гэтай шчырасці насычана ўсё, з чым аўтар ідзе да свайго чытача. Тое самае можна сказаць пра выдатную працу С. Алексіевіч «Калі жанчыны ваявалі». Гэтую кнігу — расказы многіх жанчын, удзельніц вайны, знойдзеных у розных кутках нашай Савецкай краіны, — можна без перабольшання назваць своеасаблівым подзвігам маладой пісьменніцы, якая адна зрабіла тое, чаго хапіла б цэламу творчаму калектыву.

Добрага слова заслугоўвае праца Алексіевіч у кіно і тэледраматургіі.

Я ахвотна рэкамендую Святлану Аляксандраўну ў члены Саюза пісьменнікаў СССР.
6.III.1983 г.
Янка Брыль, членскі білет №12024».

«Рэкамендацыя.
Ужо некалькі гадоў Святлана Аляксееўна Алексіевіч выступае ў друкў з апавяданнямі і нарысамі. У літаратуру яна прыйшла са сваёй тэмай. Пра жанчын удзельніц Вялікай Айчыннай вайны ў мастацкай літаратуры сказана не мала. Святлана Алексіевіч у нарысах «Калі і жанчыны ваявалі» знайшла яшчэ адзін, новы аспект гэтай тэмы, паказала яшчэ адну грань мінулай вайны. Яна пазнаёміла чытача з жанчынамі-салдатамі, якія непасрэдна ўдзельнічалі ў бітвах, са зброяй у руках абаранялі Радзіму, выконвалі і іншыя нялёгкія работы на полі бою. Яна сустракалася і гутарыла больш як з 500 жанчынамі франтавічкамі і па-майстэрску перадала іх расказы аб цяжкасцях, жахах і пакутах, якія перажывалі ў акопах жанчыны нароўні з мужчынамі і разам з тым праяўлялі не меншую стойкасць, храбрасць, адвагу і гераізм, чым мужчыны.
Святлана Алексіевіч выступае таксама з апавяданнямі і нарысамі на тэмы з жыцця вясковых жанчын. У апавяданнях «Бабы», «Як Кацярына ў горад ездзіла», «Ваш стары таварыш» і іншых яна паказала высокае майстэрства стварэння мастацкіх вобразаў радавых працавічак вёскі, жанчын-камуністаў.
Паспяхова выступіла Алексіевіч і ў кінадраматургіі. Па яе сцэнарыю створан шматсерыйны тэлевізійны фільм «У вайны не жаночае абліччa». Фільм ухвальна сустрэлі гледачы, а сцэнарый атрымаў высокую ацэнку ў друку.
Пра творчасць Святланы Алексіевіч можна сказаць многае, але дастаткова адзначыць, што крытыка ў ацэнцы твораў маладых пісьменнікаў рэдка каму ўдзялала столькі ўвагі, колькі творчасці Алексіевіч. Кожная яе публікацыя адзначалася ў друку і заўсёды з высокай ацэнкай.
Святлана Алексіевіч даволі выразна вызначылася як пісьменнік, выявіла выдатныя здольнасці ў стварэнні мастацкіх вобразаў, асабліва добра валодае дыялогам і маналогам, умела скарыстоўвае мастацкую дэталь.
Тое, што паспела стварыць Святлана Алексіевіч, з'яўляецца дастатковай асновай для прыняцця яе ў члены Саюза пісьменнікаў СССР з поўнай упэўненасцю, што яна прынясе ў нашу літаратуру шмат новага і значнага.
28.III.1983 г.
Ігнат Дуброўскі (Ігнат Цімафеевіч Чаняўскі),
член Саюза пісьменнікаў СССР з 1951 г., білет №12279».

З'яўляецца ў справе і аўтабіяграфія пісьменніцы. Яна будзе відавочна цікавая даследчыкам біяграфіі С. Алексіевіч, бо пралівае святло на раннія гады жыцця на Гомельшчыне, распавядае пра сям'ю. Дакумент напісаны на рускай мове, аднак у анкетных дадзеных аўтарка далей будзе паслядоўна запаўняць графу нацыянальнасць як «беларуска», а мовамі, на якіх піша, пазначаць «беларускую і рускую».

«Автобиография.
Я, Алексиевич Светлана Александровна, родилась 31 мая 1948 года в г. Ивано-Франковске в семье военнослужащего. В 1950 году отец демобилизовался, и наша семья переехала на его родину — Гомельщину, где он, пока не упразднили Полесскую область, работал в обкоме партии, а затем более двадцати лет был директором сельской школы, преподавал историю. За годы моей школьной учёбы я поменяла несколько школ, так как наша семья переезжала туда, куда направляли отца. Мать тоже работала учительницей, преподавала немецкий язык.
В 1965 году я окончила Копаткевичскую среднюю школу Петриковского района. Работала одно время воспитательницей средней школы-интерната, а затем учительницей истории и немецкого языка Балажевичской семилетней школы Мозырского района. В 1966 году меня взяли литсотрудником в районную газету «Прыпяцкая праўда» (г.п. Наровля). Оттуда я ушла на учёбу в БГУ имени В.И. Ленина на факультет журналистики, который окончила в 1972 году. По направлению была послана завотделом писем районной газеты «Маяк коммунизма» (г. Берёза, Брестской области). Через год меня пригласили на работу в республиканскую «Сельскую газету», где я потом четыре года была литсотрудником отдела писем.
В 1976 году перешла на работу в журнал «Нёман». В настоящее время — завотделом очерка и публицистики.
Родители мои: Алексиевич Александр Ефимович и Алексиевич Евгения Петровна проживают сейчас в д. Осовец Мозырского района, оба сейчас на пенсии.
Имею младших сестру и брата. Сестра Алексиевич Тамара Александровна окончила Гродненский мединститут, работает главврачом в д. Речень Любанского района Минской области. Брат Алексиевич Александр Александрович окончил белорусское отделение филологического факультета БГУ имени В.И. Ленина. Работает учителем в д. Городище Минского района Минской области.
Больше близких родственников не имею.
С. Алексиевич 4.IV.83 г.»

Нягледзячы на аднагалосную ўхвалу камісіі СП БССР па нарысе і публіцыстыцы, а таксама на станоўчыя рэкамендацыі вядомых беларускіх літаратараў, С. Алексіевіч чакала адмова прыёмнай камісіі СП БССР. «Выпіска з пратакола пасяджэння прыёмнай камісіі ад 24 лістапада 1983 г.», што праўда, мае зусім мірны характар і змяшчае толькі станоўчыя ацэнкі творчасці будучай набеліяткі:

«Слухалі: Заяву Святланы Алексіевіч аб прыёме яе ў члены СП СССР.
Выступілі: В. Палтаран, В. Казько, В. Вітка.
Пра Святлану Алексіевіч шмат што гаварылася, шмат што хочацца паўтарыць. Жыва адчувае слова, умее выстаяць, мае на чым трымацца. Нарысы яе важаць больш, чым некаторыя раманы.
У яе нарысах адчуваецца дыханне рамантыкі радыёстанцыі

ЗАЯВЛЕНИЕ

ПРОШУ ПРИНЯТЬ МЕНЯ В ЧЛЕНЫ СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ СССР

Фамилия Алексиевич имя Светлана отчество Александровна
Литературный псевдоним —
Начало литературной работы 1975 год
Литературный жанр очерк, рассказ, документальная повесть
На каком языке пишет белорусский, русский
Домашний адрес и телефон Минск, ул. Куприянова д. 17 - кв. 21

ПРИЛОЖЕНИЕ: а) Личный листок по учету кадров.
б) Автобиография.
в) Справка об опубликованных произведениях.
г) Фотокарточка 6×9 см.
д) Две фотокарточки 3×4 см.

» апреля 1983 г. Подпись

Зак. 422-77 г. тип. «ЛГ»

Автобиография

Я, Алексиевич Светлана Александровна, родилась
мая 1948 года в г. Ивано-Франковске в семье военнослу-
жащего. В 1950 году отец демобилизовался, и наша семья
ехала на его родину — Гомельщину, где он, пока не
упразднили Полесскую область, работал в обкоме партии,
тем более двадцати лет был директором сельской школы,
подавал историю. За годы моей школьной учёбы я
меняла несколько школ, так как наша семья пере-
езжала туда, куда направляли отца. Мать тоже ра-
ботала учительницей, преподавала немецкий язык.
В 1965 году я окончила Копаткевичскую среднюю
школу Петриковского района. Работала одно время
воспитательницей школы-интерната, а затем учи-
тельницей истории и немецкого языка Балажевичской
семилетней школы Мозырского района. В 1966 году
меня взяли литсотрудником в районную газету

«Юнацтва». А запісы Алексіевіч даюць пра вайну больш, чым некаторыя трохтомныя эпапеі.
«Жанчына на вайне» — унікальная кніга. Гэта подзвіг у імя гісторыі і літаратуры.
У Алексіевіч выдатная публіцыстыка і мастацкая проза.
Пастанавілі (14 — за, 6 — супраць): Згодна вынікам галасавання адмовіць Святлане Алексіевіч у прыёме яе ў члены СП СССР»

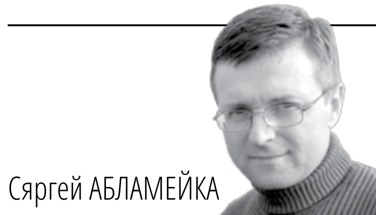
Пасля адмовы прыёмнай камісіі, хоць прычыны і канкрэтныя прэтэнзіі да С. Алексіевіч у дакументах, на жаль, не адлюстраваліся, Адамовіч, Брыль і іншыя ўжо Быкаў выносяць кандыдатуру на галасаванне ў прэзідыум СП БССР. Той меў права прымаць сяброў без уліку меркавання прыёмнай камісіі, але рабіў гэта толькі ў выключных выпадках. Відавочна, гэта быў якраз такі выпадак, ды яшчэ і рызыкоўны, што разумелі некаторыя сябры прэзідыума і стараліся, як, напрыклад, Генадзь Бураўкін, выставіць С. Алексіевіч у больш «прававерным» святле, чым яна, мабыць, сама б хацела. Нельга не здзівіцца, наколькі празорліва выступаюць пісьменнікі пры абмеркаванні кандыдатуры С. Алексіевіч, адзначаючы безумоўную навізну яе пісьма і вяшчуючы ёй слаўную будучыню. Пра гэта сведчыць «Выпіска з пратакола №6 пасяджэння прэзідыума СП БССР ад 20 снежня 1983 г.»:

«Усягo членаў прэзідыума — 27 чал. Прысутнічала — 22 чал.
СЛУХАЛІ: В. Быкаў. Чаму сёння не разглядаецца справа аб прыёме ў члены СП БССР Святланы Алексіевіч, якая сваімі творчымі дасягненнямі вартая быць прынятай у нашу пісьменніцкую арганізацыю.
Гілевіч Н. С. На прыёмнай камісіі Святлана Алексіевіч не дабрала два галасы, і камісія раіла разгледзець яе заяву на прэзідыуме.
А. Адамовіч. На камісіі, ведаю, усе добра выступалі, давалі высокую ацэнку творчасці Святланы Алексіевіч. Святлана Алексіевіч літаратар самага высокага класа. Рэкамендую разгледзець яе заяву на гэтым пасяджэнні.
А. Васілевіч. Святлане Алексіевіч я не давала рэкамендацыі для паступлення ў члены Саюза пісьменнікаў, яна яе ў мяне і не прасіла. Але тое, што зрабіла С. Алексіевіч у такі напружаны час, бязумоўна, — яе творы заслугоўваюць увагі. У Лейпцыгу адкрыўся фестываль антываенных фільмаў, і яе фільм «У вайны не жаночы твар» атрымаў «сярэбранага голуба». Святлану Алексіевіч трэба сёння прымаць у Саюз пісьменнікаў.
Я. Брыль. Я даваў рэкамендацыю Святлане Алексіевіч і горача яе падтрымліваю. Ведаю яе як літаратара па нарысах з цыкла «Бабы», «Як Кацярына ў горад ездзіла», па сцэнарыях дакументальных фільмаў «У вайны не жаночы твар» і тэлефільма «Бацькоўскі дом». У другім нумары часопіса «Октябрь» дадзена высокая ацэнка яе творчасці. Фільм атрымаў «сярэбранага голуба», і рэжысёр гэтага фільма вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР.
Я лічу, што С. Алексіевіч варта быць прынятай у члены СП.
Н. Пашкевіч. Прыйдзе час, калі Святлану Алексіевіч назавуць публіцыстам-падвіжнікам і справядліва ўзнікне пытанне — чаму не прынялі яе ў Саюз пісьменнікаў. Фільм «У ваны не жаночы твар» атрымаў «сярэбранага голуба» на міжнародным фестывалі, рэжысёр якога вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР. Мы не памылімся, калі сёння прымем С. Алексіевіч у члены нашай пісьменніцкай арганізацыі.
П. Панчанка. Я таксама рэкамендую прыняць Святлану Алексіевіч у члены Саюза пісьменнікаў.
В. Вітка. Я грунтоўна выступаў пра творчыя здабыткі Святланы Алексіевіч на пасяджэнні прыёмнай камісіі. Галоўнае гэта тое, што С. Алексіевіч зрабіла грамадзянскі подзвіг, яна ўнесла новае асвятленне жанчын на вайне, якія прайшлі праз вогненныя пекла. Гэта прагучала не толькі ў нас, на Беларусі, але і на ўвесь свет. Гэта сапраўдная публіцыстыка. Гэта талент! А яе цыкл апавяданняў «Бабы», простыя жанчыны, на долю якіх выпалі страшэнныя пакуты ў час вайны. Цяпер яна збірае матэрыялы аб цяжкім лёсе дзяцей — дзіцячая памяць пра вайну, а як вядома, памяць цэпкая. Гэтую кнігу, я веру, яна падніме таксама. Кніга такая вельмі патрэбна. Як чалавек, Святлана Алексіевіч, вельмі сціплая, добразычлівая, як пісьменніца — таленавітая.
Я. Брыль. Робячы вялікую справу, Святлана Алексіевіч часта траціць уласныя грошы. Нядрэнна было б ёй фінансава дапамагчы.
Г. Бураўкін. Я добра знаёмы з творчасцю Святланы Алексіевіч. Яе працы на высокім пісьменніцкім узроўні… Рэкамендую прыняць С. Алексіевіч у члены СП БССР.
У. Калеснік. Ведаю, што прыёмная камісія вынесла рашэнне разгледзець пытанне аб прыёме С. Алексіевіч у члены СП БССР на прэзідыуме. Таму гэта трэба зрабіць сёння. Яна вельмі таленавіты аўтар, праўдзівы, з гуманістычнай чуласцю.
Н. Гілевіч. Бясспрэчна, Святлана Алексіевіч мае ўсе падставы быць прынятай у члены Саюза пісьменнікаў.
ПАСТАНАВІЛІ: Уключыць кандыдатуру Святланы Алексіевіч у спіс для тайнага галасавання.
СЛУХАЛІ: Вынікі тайнага галасавання.
ПАСТАНАВІЛІ: Згодна вынікам тайнага галасавання лічыць прынятай у члены Саюза пісьменнікаў БССР
АЛЕКСІЕВІЧ Святлану Аляксандраўну
(за — 20, супраць — 2)».

Такім чынам, як сведчаць дакументы з архіва Саюза беларускіх пісьменнікаў, перад выхадам на самастойную творчую дарогу будучая лаўрэатка Нобеля атрымала падтрымку выдатных беларускіх літаратараў: Алеся Адамовіча, Янкі Брыля, Васіля Быкава, Васіля Віткі. Яны пераадолелі супраціўленне бюракратычнай машыны, для якой ужо ў 1983 годзе Святлана Алексіевіч бачылася «нядобранадзейнай», бо займела праблемы ад сакратара ЦК. Статус сябра Саюза пісьменнікаў на той час рабіўся пэўнай «ахоўнай граматай»: можна было займацца творчай працай, не баючыся абвінавачванняў у дармаедстве — з'вее, якая здзіўным чынам вярнулася з андропаўскіх часоў у 2015 год.

Ціхан Чарнякевіч

Лішні чалавек

Сяргей АБЛАМЕЙКА

— Зашмат людзей, га? Што вы пра гэта думаеце?

Невысокі мужчына гадоў сарака з дагледжаным тварам, які сядзеў справа, нечакана звярнуўся да мяне з гэтым пытаннем.

Была раніца панядзелка, я ўзяў тыдзень адпачынку і кіраваўся электрычкай на лецішча. Хацелася адпачыць ад газетна-рэдакцыйнай мітусні і засяродзіцца нарэшце на сваім рамане, які я похапкам пісаў апошнія месяцы.

Людзей у вагоне было няшмат. Таму пытанне незнаёмца мяне крыху здзівіла.

— Здаецца, якраз людзей тут няшмат. Гэта і не дзіўна для раніцы панядзелка ў кастрычніку. Дачнікі ў горад вярнуліся ўчора. Сёння працоўны дзень, — адказаў я.

— Не, не ў вагоне. Я маю на ўвазе ўсю планету. Зашмат людзей развялося. Вам не здаецца?

Гэтае ўдакладненне здзівіла мяне яшчэ больш. Я не знайшоўся, што адказаць, і таму спытаў:

— Што вы маеце на ўвазе?

— Ці не з'яўлялася ў вас пачуцця, што куды ні паглядзіш, усюды людзі, людзі, людзі? Дзе б вы не сталі, вы заўсёды акажацеся ў некага на дарозе. Прычым у простым і пераносным сэнсе. Усе добрыя месцы занятыя, усе добрыя дарогі — таксама.

— Цікавая думка, нестандартная.

— Галоўнае, жыццёвая, — адказаў незнаёмец і працягнуў мне руку. — Леанід Васюк, можна проста Лявон.

— Валянцін Здановіч, — адказаў я і паціснуў руку суседа. — Ведаеце, мне так ніколі не здавалася. У фізічным сэнсе людзей сапраўды шмат, але на тое наш горад і сталіца, каб сюды народ ехаў. А калі возьмеце правінцыю, дык там сітуацыя зусім іншая.

— Не, я не гэта маю на ўвазе. Ці не заўважалі вы, што на ўсё добрае шмат прэтэндэнтаў? На добрыя месцы працы і жыцця, на добрых жанчын, на добрыя краіны... Бывае, ты толькі падумаў пра нешта і нешта зразумеў, тыц туды — а там ужо куча народу сядзіць. Яны ўжо гэта ацанілі раней за цябе. Усё добрае — ужо ацэненае і занятае. Вось што брыдка... Зашмат народу развялося. Часам думаеш, ці не варта троху прарэдзіць?

— Вы маеце на ўвазе... троху пастраляць вакол?

— Ну нешта такое... Раней эпідэміі і войны рэгулявалі колькасць насельніцтва, а цяпер поспехі палітыкі і медыцыны стварылі сітуацыю перагружанасці людзьмі. Але зноў кажу, я маю на ўвазе не толькі колькасць. Тут ідзецца якраз пра якасць, пра змест жыцця і свету вакол нас. Гэта такі ўніверсальны закон — усё добрае занятае. Мне так здаецца.

— Ну ведаеце, я пра гэта так не думаў. Але назіранне цікавае. А вы хто паводле прафэсіі?

— Таваразнаўца. А вы?

— Я журналіст і пісьменнік.

— Ага, пішаце кнігі.

— Не так шмат, як хацелася б, але сапраўды пішу.

— Ну дык мае назіранні могуць быць для вас карысныя. Дзіўна, што вы, як «інжынер чалавечых душаў», у гэты бок не думалі...

— І мне дзіўна, што вы — чалавек не гуманітарнай прафесіі, зрабілі такія трапныя назіранні над нашым грэшным светам, — уколам на ўкол адказаў я.

— Выбачайце, калі вас незнарок пакрыўдзіў. Зусім не гэта было маёй мэтай. Проста для мяне тое, пра што мы гаворым, — такое відавочнае, што дзіўна, калі нехта іншы пра гэта не думае. Прабачце.

— Не, што вы, я зусім не пакрыўдзіўся, — не надта шчыра адказаў я і ўбачыў, што суразмоўца маю няшчырасць заўважыў. — Як далёка вы едзеце?

— На наступным прыпынку выходжу. А вы?

— І я на наступным выходжу. Можа пройдземся з вамі троху, патлумачыце мне больш падрабязна свае нестандартныя думкі? — зрабіў такую прапанову мяне вымусіў не толькі сапраўдны інтарэс да каментароў Лявона, але і віна за з'едлівасць, якой я адказаў на ягоную рэпліку пра «інжынера чалавечых душаў».

— Што ж, ахвотна. Я нікуды не спяшаюся. Мэтай маёй паездкі якраз і ёсць шпацыр у лесе каля вады. Люблю прыязджаць сюды, на наша маленькае мора.

Мы выйшлі з цягніка і павольна пакрочылі сярод дамоў у бок лясной дарогі да возера.

— Я, вядома, не бяру сур'ёзна вашы намеры «троху пастраляць вакол», каб прарэдзіць чалавецтва, але сама думка пра ранейшыя рэгуляцыі яго колькасці з дапамогай войнаў і эпідэмій — цікавая.

— Сапраўды, цікавая, але не мая. Пра гэта нават у навукова-папулярных фільмах цяпер гавораць. Мяне цікавіць іншае. Вось мы кажам, у тым ліку і вы, пісьменнікі, што пра густы і колеры не спрачаюцца, мауляў аднаму тое, іншаму — гэта. Але вось скажыце вы мне, чаму да прыгожай дзяўчыны чапляюцца спрэс усе хлопцы вакол? Значыцца, не ў густах справа. Усе чыста бачаць прыгажосць, і яна ўніверсальная.

— Цяжка з вамі не пагадзіцца, але, з іншага боку, цяжка і не згадзіцца са старажытнымі лацінянамі, якія, здаецца, першыя сказалі, што пра колеры і густы не спрачаюцца. Гэта відавочны парадокс. Я недзе чытаў, што прыгажосць жаночага твару — гэта не больш чым сіметрыя храмасомаў, генаў і, у канечным выніку, — фізіі цела, рысаў твару. Відаць, гэтую сіметрыю адчуваюць усе мужчыны на падсвядомым, генетычным узроўні. Магчыма, гэта як нюх у сабакаў... Мы жывёлы, і інстынкт працягу роду прымушае нас да выбару найбольш падыходзячай для гэтага, дасканалай асобіны...

— Цікавая думка, але я зноў не пра гэта. Мяне раздражняе, што на ўсё лепшае вакол нас зашмат прэтэндэнтаў. Гляджу па тэлевізары прагноз надвор'я па ўсёй Эўропе і бачу, што самы цёплы еўрапейскі горад — гішпанская Малага. Думаю сабе: добра было б там пад старасць купіць дамок або кватэру і жыць прыпяваючы. Нават на Новы год тэмпература там трымаецца 24 градусы. Мілата. Пачынаю цікавіцца, і аказваецца, што там ужо жывуць багатыя пенсіянеры з усёй Еўропы. Горад дашчэнту перанаселены, а цэны на нерухомасць завоблачныя. Пакуль я дадумаўся да перасялення ў Малагу, нехта ўжо яе ацаніў, туды пераехаў і нават на гэтым робіць цяпер бізнэс. Вось што брыдка! Куды не пасунешся — занята.

— Мне здаецца, — адказаў я, — што вашы высновы звязаныя з вашым асабістым жыццёвым досведам. Відаць, было ў вас нямала негатыўнага. Ці я памыляюся?

— І так, і не. Сапраўды, свой цяперашні погляд на свет я выснаваў з уласнага досведу. Але не толькі. Няўжо вы ніколі не траплялі ў сітуацыю, калі на паркоўцы каля гіпермаркету толькі задумаешся, у які шэраг павярнуць, а ззаду ўжо стаіць цэлая калона машын і ўсе табе сігналяць, маўляў, не затрымлівай, давай рухайся?

— Сапраўды, бывала. Я тут з вамі згаджаюся. Як толькі задумаешся, ужо ты некаму перашкаджаеш...

— Вось я і кажу пра гэта. І як вы да гэтага ставіцеся?

— Ніяк. Гэта жыццё. Яно такое.

— Ну бачыце, а мне гэта непрыемна. Натоўп, які прэцца і прэцца на цябе, толькі пільнуйся, каб не затапталі...

— Здаецца мне ўсё ж, Лявон, што галоўнае тут — ваш асабісты негатыўны досвед. Нешта тут павінна быць асабістае, — ува мне загаварыў прафесійны інтарэс пісьменніка і журналіста. — Выбачайце, што закранаю асабістае...

— Нічога страшнага, мы з вамі амаль не знаёмыя, бачымся першы і, хутчэй за ўсё, — апошні раз. Вы маеце рацыю. Але што такое асабісты досвед? Гэта звычайнае жыццё. Кожны з нас робіць жыццёвыя высновы, грунтуючыся на асабістым досведзе. У аднаго лёс складаецца лепш, у іншага — горш, але, па вялікім рахунку, жыццё ва ўсіх нас аднолькавае. Мы толькі розьнімся сваім стаўленнем да яго. У мяне стаўленне крытычнае.

— Вам сур'ёзна не пашанцавала?

— Як паглядзець... Агулам так. Вось, напрыклад, пасля інстытута народнай гаспадаркі я працаваў два гады ў буйным універмагу, а пасля вырашыў паступіць у аспірантуру. Мяне сур'ёзна цікавіла эканамічная навука. Але аказалася, што ўсе тры тэмы, якія я разглядаў як патэнцыйныя для маёй дысертацыі, ужо былі раздадзеныя іншым аспірантам, якія прыйшлі туды раней за мяне. Мне прапанавалі змяніць тэму, але я не згадзіўся, бо іншыя мяне не цікавілі. Такое жыццё. Хочаш нешта зрабіць, але нехта ўжо пралез туды раней за цябе і ўзяў тое, што табе падабаецца.

— Ну гэта, магчыма, залежыць ад вашага стаўлення да сітуацыі, — не надта ўпэўнена запярэчыў я. — Можа варта было браць любую тэму і пасля абароны заняцца тым, што вам цікава?

— Можа і так, але тут гаворка пра тое, што лепшае заўсёды нехта перахопіць. Вось вы працуеце на шараговай ці на кіруючай пасадзе?

— На шараговай. Я супрацоўнік аддзелу культуры газеты. У аддзеле ёсць загадчык, а над ім — галоўны рэдактар.

— А ці хацелі б вы быць загадчыкам аддзелу ці намеснікам галоўнага рэдактара?

— Можа б і хацеў, але, відаць, ёсць больш вартыя за мяне. І пасля там працуюць старэйшыя калегі. Можа і я некалі дарасту да адной з тых пасадаў.

— Вось бачыце, а месцы занятыя. І вы лічыце, што тыя людзі больш вартыя за вас?

— Не, не лічу. Але і не драматызую сітуацыю, што мяне нехта абышоў. Я ж яшчэ і пішу кнігі, мне нават выгадней не мець той адказнасці, якую маюць мае начальнікі.

— А вольны час вам патрэбны. Начальнікі ж, відаць, маюць яго болей за вас.

— Ну гэта праўда, — я быў вымушаны прызнаць тут Лявонаву рацыю.

— Бачыце... І калі задумаецеся, так будзе ва ўсім вакол вас. Я таксама на працы цярпець не магу, што вакол на кіруючых пасадах адны амбітныя пасрэднасці. Пару разоў падаваў свае дакументы на замяшчэнне вакантнай пасады начальніка аддзелу ў розных гандлёвых фірмах, але вакансіі аказаліся фармальнымі, бо насамрэч усюды добрыя месцы ўжо кімсьці занятыя, а конкурс патрэбны толькі каб датрымаць існуючы парадак...

— Бачыце, таму я і пытаюся пра асабісты негатыўны вопыт...

— Ды адкрыйце вы вочы, Валянцін. Паглядзіце вакол сябе. Любая суполка мае не толькі свайго лідэра, але нават і элітную групоўку вакол яго. Пайдзіце хоць у клуб аматараў кактусаў, хоць у клуб навуковай фантастыкі або ў палітычную партыю. Усюды ўсе пазіцыі занятыя, ужо нехта знайшоўся, палюбіў, зацікавіўся і ўзначаліў...

— А вы, Лявон, маеце сям'ю? — спытаўся я і не выбачыўся за магчымую нетактоўнасць пытання: Лявон мог быць нежанатым. Але мне ўсё ж здавалася, што корань праблемы ляжыць глыбей — у зусім асабістай сферы.

— Не, нежанаты. Тут таксама канкурэнцыя, — адказаў ён.

Пэўны час мы ішлі моўчкі, і я бачыў, што Лявон вагаецца, ці працягваць тэму сям'і далей. Нарэшце ён рашыўся:

— Тут вы пацэлілі ў яблычак. Мне сапраўды не ўдалося збудаваць сям'і і таксама праз тое, што знайшліся спрытнейшыя за мяне... Пасля заканчэння інстытута я быў вырашыў, што пара ажаніцца. У мяне даўно была на прыкмеце дзяўчына з суседняга дома, гадоў на пяць маладзейшая за мяне. Я ўважліва сачыў за ёй, глядзеў, як яна сталее і развіваецца. А была, скажу вам, шыкоўная. Правільныя рысы тонкага твару, высокая, цыбатая, грудастая... Звалі яе Элеанора. І вось калі яна была ўжо на другім курсе педагагічнага інстытута, я вырашыў, што час наступіў. Нияк дагнаў яе па дарозе на аўтобусны прыпынак, і мы пазнаёміліся. Пачалі сустракацца, і тут высветлілася, што я спазніўся. Я чакаў і думаў, што вырасціў сабе жонку, а аказалася, што там ужо цэлая гісторыя дачыненняў з іншымі хлопцамі, маецца і сябар старэйшы, у якога яна закахана, а са мной сустракаецца, як кажуць, пра запас. Раптам з тым хлопцам у яе не атрымалася б, то можа б і я падышоў.

— Значыцца, так і не ўдалося вам спаткаць сваё каханне? Але не бяды, я думаю, роспачы паддавацца не варта. Вы не такі стары, яшчэ ўсё можна паспець.

— Не думаю. Я якраз мяркую, што позна. Усе лепшыя занятыя. А маладусе якой я зусім не патрэбны. Не веру, што шчырае каханне паміж людзьмі з розніцай у дваццаць гадоў, магчымае. Гэта ненатуральна.

— Ну а нашто вам шукаць дваццацігадовую, знайдзіце сабе трыццаціпяцігадовую жанчыну з дзіцем. Таксама варыянт.

— Ведаеце, тут, насамрэч, няма пра што гаварыць. Паверце мне, усё лепшае разабранае і занятае. Як кажуць, хто не паспеў, той спазніўся. Я вось днямі быў у стаматолага. Такая прыгожая маладая жанчына! Я аж напружыўся ўвесь, дрыжыкі па целе пайшлі. Сеў у крэсла, яна мяне паглядзела і кажа, што зубы ў мяне добрыя. Я ў адказ: дык у чым праблема, ад такіх, як я, трэба нараджаць, добрыя гены. А яна мне: я ўжо знайшла такога, дваіх дзяцей ад яго маю... Вось дзе праўда жыцця.

— Я б усё ж на вашым месцы не адчайваўся. Не ўсё так трагічна.

— Не, не... Я вопытны баец. Жыццё ведаю. Таму і кажу: зашмат людзей, зашмат. І вы, калі задумаецеся, зразумееце, што рацыя мая. Вам гэта павінна быць цікава. Вы ж пісьменнік. Уся праблема ў вугле зроку. Жыццё нам яго мяняе. У мяне ён крытычны і скептычны. Мяне раздражняюць усе гэтыя, што вакол мітусяцца і жывуць сваё дробнае жыццё. Я б назваў жыццё пагоняй за поспехам. У аднаго ён меншы, у іншага — большы, але ўсе яго хочуць, прагнуць, валтузяцца. І што дзіўна, знаходзяць. Нават самыя небаракі. Ці заўважалі вы, што нават самыя нягеглыя хлопцы і дзяўчаты, ледзьве не калекі, але таксама знаходзяць адно аднаго, жэняцца, кахаюцца?

— Мне здаецца, гэта і ёсць яго вялікасць жыццё ва ўсіх сваіх разнастайных праявах. Выглядае, што так і было задумана, — кажучы гэта, я разумеў, што прадмет для нашай размовы вычарпаны і яе трэба заканчваць. Тым больш што мы якраз дайшлі да краю нашага дачнага паселішча, далей была толькі лясная дарога сярод шыкоўных соснаў да штучнага мора.

— Калі такі быў план, то я — блюзнер, бо ў гэтай частцы ён мне не падабаецца. А вы падумайце ўсё ж над тым, што я вам сказаў. Гэта таксама таямніца: усе лепшыя месцы ўжо занятыя. Як бы вы не пнуліся, якія б высілкі не рабілі, нехта заўсёды будзе больш спрытны, больш моцны, больш таленавіты, больш паспяховы, больш вядомы, больш багаты і больш шчаслівы за вас. Вось мая праўда жыцця.

» Заканчэнне на стар. 17 (9).

Ёсць вясна — у кожнага свая...

Васіль ЗУЁНАК

* * *

Дзень пражыты — нібыта вечнасць —
Па касмічных мерках ляціць...
Як зямныя раны залечваць,
Майце досвед — мудрэй не знайсці! —

Калі час да сценкі прыцісне,
Спосаб ёсць пазбыцца жуды:
Азірніцеся на дзяцінства —
І глыніце жывой вады.

Ёсць вясна...

Ёсць вясна — у кожнага свая.
Кажуць, што яна бывае вечнай, —
Без прасторы, часу, — толькі як —
Як адчуць яе па-чалавечы?

Дрэвам стаць, каб сокі ў каранях,
Затаіўшыся ў зімовай стыні,
Прычакалі дзень, што ў прамянях
На душу зноў сонечна нахлыне?

Стаць ракой, што ў гнёце ледзяным
Не спыняе рух да акіяна,
Помнячы: вясны вяртанне ў тым
Воблаку, што з кропелек саткана?

Абярнуцца майскім матылём,
Што вясны знікненне знаць не знае:
Дзень, як вечнасць, пад яго крылом —
Не было яе, то й не знікае...

Пазайздрошчу дрэву, матылю,
Рэчкай пакланюся акіяну,
А вясну ва ўсім як ёсць таю —
Чарамі яе не ашуканы.

Буйствам кветак, зернем налітым
Для мяне вясна бушуе ў леце,
Восені шматфарбныя званы
Згадкаю вясны гайдае вецер.

А зіма? А што зіма! Ды ў ёй,
Развітальнай, больш няма нічога:
Кожны дзень — вясна вясны зямной, —
У зіме — вясны трагічна многа.

* * *

Ва ўсіх — і жыццёвая тэма,
І свой дыхтоўны расклад,
А я — чалавек бессістэмны,
Як жніверьскі зарапад.

Лячу, каб згарэць. А навошта?
Спытайцеся ў знічкі, калі
Яна прамільгае коштам
Камусьці даць знак на зямлі.

Нікім не запланаваны,
Сістэме не ўмею служыць, —
Асуджаны ці абраны,
Каб небу святлей было жыць.

Дзякуй!..

Здзіўленне і здзеклівы неспадзеў
Мне тэкст адмыслова падкінуў, —
Няважна чый і чытаўся ён дзе, —
Зусім не ў тэксце прычына,

А ў слове, якое я там напаткаў,
І сам сабе ўсклікнуў: «Глядзі ты! —
Ды хоць бы разок да майго радка
Зляцела яно: са-ма-ві-ты...»

Як быццам наогул яго не было:
Не пагукала ні разу, —
Ці ўважаць, што сцежку ў мой бок
не знайшло?
Ці палічыць за абразу?

Ці сэнсы ў мяне такія былі,
Што ў слове патрэбы не бачыў?
Ну, а сустрэліся б, можа, калі —
Дык што яно, зрэшты, значыць?

Глядзім адпаведнасці — прыкладаў шмат:
Апірысты, цягавіты,
І працавіты — іх крэўны брат,
І побач яшчэ — знакаміты...

А самавіты — той самы, што Сам —
Паўсюль — і заўжды, і нязменна,
Што з Самасцяў — Самы, — узор і краса,
І з якасцяў звіты адменных.

І вось жа — агледзіны, як ні кажы,
А мне і няёмка прызнацца,
Што без яго я рыфме служыў, —
І чым цяпер апраўдацца?

Ды мова сама падказала адказ
І шчодрасць сваю не хавала:
«Я проста ашчадзіла і на запас
Табе гэта слоўца трымала!..»
Дзякуй!..

Няўжо?..

Разлятаюцца зоры — так сведчыць час,
Не наш, не зямны, а той — касмічны,
І гэта творыцца ўсё без нас —
Без нашай абманнай лухты гістарычнай.

Разлятаюцца зоры — і мы ляцім, —
Што там Азія, што там Амерыка:
Кожны, пэўнімся, зорам тым пабрацім, —
Роўнай мераю ў Космасе ўсім адмерана.

Разлятаюцца зоры... Як людзі ў жыцці,
Роўныя зорам — мы так сябе лічым.
Ну што ж, ну што ж, — надта ж
веліч карціць...
А час смяецца прысудам касмічным...

Разлятаюцца зоры... А потым яны
Зноў збірацца пачнуць у адзіную кропку,
У гэткі Еўрасаюз незямны, —
З чым і віншуем сёння Еўропу!

Зямное жыццё... З драбязы драбяза.
Разлятаюцца зоры —
І ўсё ж не верыцца:
Няўжо і напраўду Караткевіч сказаў:
«Леаніды не вернуцца»?..

* * *

З нас Богам кожнаму з мачулінцаў быў свой
(Бо свой быў Бог!) наканаваны геній.
У свет далёкі не сягаў і мой:
Праз поплаў бег да Начы, загуменнем.

А што ўжо там, за Начаю, было —
Дык жа і ўплаў той шлях адолець трэба...
Было замежжам бліжняе сяло...
І ўсё ж аднойчы я спытаўся ў неба:

Шматзорнае, далёкае, няўжо,
Ты край зямны? А што там за табою?..»
І вось нясу — тры чвэрці веку ўжо —
Па ўсіх дарогах я пытанне тое...

А геній — і цяпер блукае там, —
Напэўна ж, там, — я, праўда, не пытаўся,
Я толькі знаў: насуперак гадам
З ім зноў і зноў мой шлях туды вяртаўся.

Туды, дзе з ім — ці зблізку, ці здаля —
Здзяйснялі вы маё наканаванне:
З паразуменнем — родная зямля
І неба — без адказу на пытанне...

Спевакі

Слімак слімаку
Пацісныў руку:
—Здарова, слімак!
Дзе жывеш і як?
—Жыву, як і ўсе:
Грызу пакрысе
Капусны качан
І таўсцею, як пан.

—А я, браце мой,
Змяніў імідж свой:
Падаўся ў папсу —
І зелень трасу.
—Таксама капусту?
—Угу, брат!– ды з хрустам,
Ды ліст кожны з тварам, —
Завецца далярам.
Някепскі навар —
То фэст, то базар:
І харч годны маю,
І песні спяваю!..
—Слімак?! — заспяваў?
А голас дзе ўкраў?
—А я й не гарлаю:
Я рот раскрываю,
Але не крычу —
Я ўголас маўчу.
Такая манера:
Спявае «фанера»!..

P.S. *І мне б маўчанне тут захоўваць,*
Бо ўсё ж няёмка падслухоўваць.

Ды — паверыце ці не —
Сёння радасць у мяне:
З дня таго на цэлы год
Чысты стаў мой агарод:
Буракі, і баклажаны,
І качан наш паважаны,
І турнэпс, і агуркі... —

Заспявалі слімакі!..

На Волме

У каго Волга,
а ў мяне — Волма.

А ў мяне — вольна,
а ў мяне — прыкольна:
не Сцяпану Разіну
з дачкою князевай,
а на дне карасіку,
мысляру-класіку.

З-пад зялёнай раскі
ён мне шэпча казкі —

лёгкай чараінкай,
вясёлай асачынкай,
ценем лазняковым
над заваддзю-падковай,
хвосцікам аб камень,
луской і плаўнікамі...

Кінуў я рыбачыць,
бо ў яго на Начы,
кажа, ёсць сваякі, —
значыць, мы землякі.

Дык хіба ж земляку
трапіхацца на кручку?!.

Я паверыў цуду,
я паверыў казцы —
аб калена вуду!–
хай яе трасца...

* * *

Паралельныя
Дужа правільныя, —
У тым і ўся іх правіна:
Дужа прамыя,
Душа-нямыя...

З-за іх і вучоным вякамі
Даводзілася выбачацца і каяцца,
Што паралельныя сваімі шляхамі
Нідзе не перасякаюцца.

Ідуць, едуць, ляцяць —
Адно аднаго не жадаючы знаць...

Аж пакуль мудрэц Лабачэўскі
Не даведаў зусім адваротнае, —
Як усё ў геніяльным бывае знячэўку:
Сустракаюцца ўсё ж самотныя!

Там, дзе раней прабягалі таропка,
Прыпыніла прамыя
Адзіная кропка.

Толькі дзе яна, непаўторная,
Кропка гэтая,
За якімі такімі зорамі,
За якімі сусветамі?

А можа, кропкі на тым і ловяцца,
Што самі зорамі там становяцца?

А дзеля чаго?—
дазвольце спытацца?
Каб сустрэцца —
і зноў разбягацца?..

І што лепей:
Прамыя — але паасобку,
Ці разам — зліўшыся
ў віртуальную кропку?

І тады, у нашым, чалавечым, выпадку
Ці не вярнуць Лабачэўскаму
тую разгадку:

Можа, лепей не перасякацца,
Можа, лепей не сустракацца?..

* * *

Гнеў у генах, — адкуль ён? Здалёку,
Пэўна, памяць прынесла яго:
Ад бунтоўных зямных прарокаў,
Шэравокіх паганскіх багоў.

То й глядзяць на мой чын бязвольны
І пытаюць: — Што ж здрадзіў ты
Нашым — лесу, рэчкам і полю?
Чым жывеш ты і чым святы?..

Ланцугамі аблытаны туга
Мудраслоўя, пасланага звыш,
Ходзіш век свой затоптаным кругам,
І надзеі няма, што ўзляціш...

Шлях развёў нас купалаўскім
ранкам...
Развітаннем працяты, стаю:
Я зямлю, як і вы, люблю,
Небу верачы па-хрысціянску.

Што яшчэ ў апраўданне скажу?
Я такі ж, як і вы калісьці,
Ды нябеснаму Богу служу:
«Не забі, не зманi, не зламыслі»...

Пра анёлаў і людзей

Віталь ЕЎМЯНЬКОЎ

Маё дзяцінства было анёльскім! Цяпер, праз столькі гадоў знясільваючага бегу па жыццёвых пуцявінах, я гэта добра разумею. Праўда, якая там анёльскасць? Смешна нават... Малы, я і слова такога не чуў: «анё-льс-ка-сць»... Вырас я на ўскраіне Магілёва, у цыганскім квартале пад назвай Грэбянёва. Калі хто не ведае, гэта наўпрост там, дзе на вуліцы імя Канстанціна Сіманава гарадская цывілізацыя заканчваецца і пачынаецца дзікае палявецкае поле. Куды ўночы не рызыкуюць ездзіць таксісты. Словам, не раён, а нейкае пустазелле. Адкідаючы эпітэты і каб праясніць карціну, заўважу, што Грэбянёва — гэта прыватны сектар: неахайна пабудаваныя, крывыя і аблупленыя дамы, якія прыляпіліся да берага неглыбокага і вузкага ў нашай мясцовасці Дняпра. Ні табе вытанчанай архітэктуры, ні табе шыкоўнага дызайну. Дзе там! Абы адгарадзіцца ад халоднай прасторы, адваяваць для дзяцей кавалак цеплыні...

Будаваліся грэбянёўцы без усялякага плану, вокамгненна. Таму вуліцы ў іх пераважна крывыя і вузкія, а завяршаюцца яны, звычайна, тупіком. Назвы ж іх лаканічныя і гаваркія: Вясенняя (паўстала вясной), Восеньская (восенню), або Цыганская ці Камсамольская (гледзячы па тым, хто будаваўся). Ёсць у грэбянёўцаў і свая школка, дзіцячы садок, бібліятэка і нават маршрутнае таксі — усе прыкрага нумару «13».

Колькі сябе памятаю, каля дамоў грэбянёўцаў заўжды таўкліся сабакі і каты — рознага колеру, памеру і нораву. Каты пачуваліся гаспадарамі. Сабакі ж, наадварот, з сумам і без усялякай надзеі заглядвалі ў людскія вочы і, віхляючы хвастом, па-жабрацку выпрошвалі ў мінакоў хлеб. Ад сабак мала чым адрозніваліся і цыганскія коні. Раніцою таўстун Альберт з Азёрнай выводзіў іх на луг і забываўся аж да самага вечару. Коні хадзілі ўсюды. Былі яны неад'емнай часткай мясцовага пейзажу. Гультаяватыя, даўганогія прыгажуны з заплеценымі ў косы грывамі, з разумнымі, мілажальна-іранічнымі вачыма.

Атабарыўся на Грэбянёва мой бацька, Іван Юр'евіч, пасля таго як ажаніўся. Быў ён сумленны, кемлівы, але бедны ды яшчэ і сірата. Жонку ж, як на бяду, узяў з багатай сям'і. Браніслава Пятроўна, мая добрай памяці бабуля, паставілася да выбару дачкі без разумення, пасварылася з «нішчабродамі» і не дапамагла маладой сям'і ўстаць на ногі. Дзед, хоць і сумаваў па дачцэ, але бабулі пярэчыць не рызыкнуў. Толькі і заставалася Івану прытуліцца да цыганоў. Калі пачаў ён будаваць хату, адразу ж збегліся ромы. Некаторыя нават віталіся з бацькам, нібы са сваім, бо знешне ён нічым ад іх не адрозніваўся — скура чорная, як сажа, валасы кучаравыя, вочы хуткія, калючыя... Чым ні цыган? Быў бацька моцны, цягавіты. Не мужык, а порах: ледзь якая іскра — і ўжо загараўся, замітусіўся, схапіўся за рыдлёўку, пілу, сякеру. Працаваў як ніхто іншы. Усё гарэла ў яго руках. Так і жыў... ярка. Любіў добра выпіць і закусіць. Як кажуць, не мінаў аніводнай спадніцы, чым уводзіў маці ў шал. Маці ж мая, Аліна Іванаўна, была абсалютнай супрацьлегласцю бацькі. Спакойная, разважлівая, але па-шляхецку наравістая, зацятая; з белай скурай, русымі валасамі і блакітнымі вачыма. Той, хто бачыў іх побач, заўжды ўсміхаўся: «Вой-вой! І як яны разам жывуць — гэтакая пані і такі басяк!».

Маці працавала медыцынскай сястрой у горадзе, а бацька штодня хадзіў на завод штучнага валакна. Як не цяжка здагадацца, клопат пра маё выхаванне меў хіба толькі анёл ахоўнік, які, відаць, не дужа перамаўся, бо нязменна прыводзіў у адно і тое ж месца — на вялікую груду пяску, якая ляжала пасярод Азёрнай і была сапраўдным мекай для ўсіх нашых дзяцей.

Чым займацца, калі табе 5 гадоў? Дзіўнае пытанне. Недарэчнае... Па-першае, можна будаваць замкі з вежамі, з брамамі і нават з садочкам; па-другое, гэты замак разбурыць. Але перад тым пабіцца да крыві і слёз, зладзіць вайну, абвесціць крыжовы паход супраць якога-небудзь мурзатага Рустамчыка або віславухага Джана-кажана, а потым памірыцца, і ўсім разам з асалодай тупаць па «замчышчы» босымі нагамі. Крыўдна было толькі тым, каго забіралі бацькі на абед або на вячэру і хто не паспяваў адчуць эйфарыю руйнавання.

Неяк у надзвычай спякотны летні дзень коўзаліся мы на пяску. Яшчэ не біліся, але ўжо збіраліся, як нечакана каля дома Мікалая Казімірава спыніліся размаляваныя машыны, аздобленыя каляровымі стужкамі, паветранымі шарамі. Машын было шмат, а людзей у іх — што мух: не палічыць. Усе яны прыехалі на цыганскае вяселле. Насця, дачка Мікалая, выходзіла замуж за Яна Сіманькова. Пачулі мы, як зайграў Пётр на гармоні, як заспявалі цыганкі. Неўзабаве паляцелі машыны, панеслі невядома куды нашу Насцю. Нават цяпер маё сэрца сціскаецца, калі прыгадваю раніцу наступнага дня... Была яна золкая, пахмурная, палыновая. Прывезлі Насцю на чорнай «Волзе». Праставалосую, зняважаную. Прывезлі і кінулі каля мікалаевага паркана.

— А Божа ж мой, Божа, — казалі ледзь чутна суседкі каля калодзежа, — учора вяселле было. Гулялі спачатку ў «Габрава»[1], а потым на ўзбярэжжы. Машын — свет! Цыганы з усяго Саюза прыехалі! Шанавалі Насцю і Яна. Насця — нібы каралева. Гэтакая прыгожая, гэтакая ахайная — як і не цыганка зусім. Ды і вочы ў яе блакітныя — нашы. Спачатку Рада сыпала ёй пад ногі жыта, а потым, калі Насця перайшла праз парог, — белыя пялёсткі. Якая прыгажосць: сустракалі маладую дзяўчынкі ў вяночках. Трымаліся за яе спадніцу і крочылі ўслед, аж пакуль за руку Насцю не ўзяў Ян.

Стаяў ён важны — у белым строі, у шырачэнным брылі. Чакаў, пакуль нявеста падыдзе. Адчыніў дзверы сваёй «Волгі» — нерваваўся. А як падышла — павуком накінуўся, абхапіў, упіўся, ірад — не адарвеш...

— Каб яго, вырадка, пярун ляснуў, — перапыніла суседку маладзіца з даўгім, як у казы, вечна здзіўленым тварам.

— Гулялі ўсю ноч. Спявалі. Якія галасы! Толькі на досвітку пачалі раз'язджацца — хто на машыне, хто на кані. А Ян павёз Насцю ў горад да бацькі. Там была іх шлюбная ноч.

— Каб яго ваўкі з'елі, гэтага Яна, — не спынялася маладзіца, — каб яму святла не бачыць, а на тым свеце каменем у вадзе ляжаць...

— Недзе а 9-й прыехаў Ян да Мікалая і, не кажучы ні слова, кінуў каля ганка белую прасціну.

— Белую?

— Як першы снег...

— Божа, які жах!

— Нічога добрага ў гэтых басурманаў і быць не можа! Дзікуны! Выйшаў Мікалай на ганак, узняў прасціну з зямлі, усунуў у яе бараду і заплакаў. З паўгадзіны стаяў пасярод вуліцы. Ды так голасна плакаў, так горка! Ніколі не бачыла, як мужчыны плачуць. Баба павые, паб'ецца і нарэшце супакоіцца. Ведама навіна — бабскія слёзы! А ў мужчыны сярэдзіна выварочваецца, як быццам сэрца яго крычыць. Стаяў Мікалай, пакуль мужчыны нашы не падышлі. Абступілі яго, пачалі гаманіць. Васіль, праўда, плюнуў, са злосцю адышоў.

— Ды што мужчыны? Бабам трэба было размаўляць!

— Баб яны не прызнаюць!

— Чэрці смажаныя!

— Не кажы, суседка... аж слёзы на вачах...

Я, відаць, пачаў не з таго. Таму заблытаў вас... Даруйце. Перадусім трэба было растлумачыць, хто гэта — Насця Казімірава. Хаця і са спазненнем, але ўводжу вас у курс справы.

Жыла ў нашым раёне цыганская сям'я. Яе гаспадар, Мікалай Казіміраў, быў франтавіком і добрай душы чалавекам. Памятаю, што паважалі яго ўсе: і злодзеі, і праведнікі, і нават той адзіны цыган, які працаваў кіроўцам нашага аўтобуса №13. Жыў Мікалай на ўскрайку Грэбянёва, за тры дамы ад нашай хаткі. Жонка яго нешта дужа рана памерла, але пакінула прыгожую дачушку з паэтычным імем Насця. Незвычайнай была тая дзяўчына, як анёлак: толькі паглядзеў на яе — і ўжо ніколі не выпусціш з памяці. А болей за ўсё вочы... Зірне — быццам далонню па сэрцы правядзе. Усміхнецца — і, здаецца, болей нічога ў свеце не патрэбна. Валасы ў яе былі, бы лён, — мяккія, а пастава — як у казачнай пэры. Любілі яе ўсе, а болей за ўсіх — я.

Брала Насця мяне на рукі і сур'ёзна пыталася: «Ці ажэнішся на мне, як падрасцеш?». А потым з пяшчотаю праводзіла па маёй галаве рукою і казала: «Будзеш ты, Еўчык, шчаслівым, як і я, і будзе ў цябе вялікае каханне, і будуць у цябе дзеці — дзяўчынка і яшчэ адна дзяўчынка. Абедзьве прыгажунькі!». Прыціскаўся я да яе, абдымаў за шыю, цалаваў валасы і вусны, з замілаваннем называў яе імя. «Я кахаю цябе, Насця, пачакай крыху — як падрасту, абавязкова вазьму цябе замуж».

Як памерла Насціна маці, Казіміраў наўмысна не жаніўся другі раз і на зайздрасць тутэйшым бабам сам цягаў дачку за руку ў школу: «Вось (казалі пра яго) які добры мужчына! Не зважай, што цыган. А нашы ж... алкашня, бадай на іх ліха!». Апранаў і выхоўваў дачку Мікалай, нібы «рускую»[2]. Насця вучылася іграць на піяніна (нечуваная для цыганскіх дзяцей рэч), у гарадскім палацы культуры «Хімвалакно» танчыла, хадзіла заўжды з заплеценымі ў косы валасамі, зазвычай была ў белай сукенцы ды ў блакітным строіку — тыповая «зубрылка, выдатніца». Не, яна амаль нічым не адрознівалася ад аднагодак. І ў школе давучылася не да 4 класа, як было прынята сярод цыганскіх дзяўчынак, а да 10. Нічым... ды ўсё ж грэбянёўцы заўважалі ў ёй прыхаванае, цыганскае. Напрыклад, залатыя завушніцы, пярсцёнкі, кошт якіх бянтэжыў настаўніц. «Насця, дзетка, знімі ты іх — згубіш, што будзем рабіць: бацька заб'е!» — прасілі яны дзяўчынку, але Насця ў адказ толькі ўсміхалася. Маўляў, якія дробязі! Не варта нават пра тое размаўляць. Былі ў яе надзвычай хуткія, з прыжмурам вочы, незалежны нораў ды невычэрпная схільнасць да авантур. То Насця падаб'е ўвесь клас у цырк, то насыпле крэйды ў гарбату дырэктарцы, то пад'едзе да школьных ганкаў на кані, чым звядзе на нішто ўвесь навучальны працэс.

Нездарма наша хімічка, калі збіралася падкрэсліць маю незваротную сапсаванасць, заўжды, уздыхнуўшы, казала: «Эх, Еўчык-Еўчык, што з цябе возьмеш — ты ж, відаць, Насцін сусед!». Цыганка была мясцовай легендай і адначасова сумным сімвалам. Калі ў 2 класе я пабіўся да крыві з адным мала прыемным для мяне хлопцам, то строгі завуч, Тамара Рыгораўна, так і сказала: «Скончыш ты, Еўчык, як наша Насця!». Але я зноў адхіліўся ад тэмы...

На раніцу, як усё тое здарылася, пайшоў я спачуваць Джанчыку. 1 верасня ён павінен быў ісці ў школу. Бацькі набылі яму вучнёўскі строй. Якраз на тую самую раніцу была запланавана прымерка. Джанчык быў сур'ёзны, нібы кіроўца тралейбуса, засяроджаны. Рада аздобіла яго блакітнай кашуляю, гальштукам, на нагах у хлопца былі сандалі, шкада — не было шкарпэтак, бо іх не знайшлі. Мой бацька хацеў даць свае — але яны малому былі задужа вялікія: як гетры ў футбалістаў. «І так ладны будзе», — сказала джанчыкава цётка Рада, патрымаўшы ў руках бацькавы шкарпэткі.

Сядзелі мы з Кацькай на лаўцы пад бярозаю і чакалі сябра. Неяк непрыкметна, нібы крадучыся, пад'ехала тая клятая «Волга». Вылезлі адтуль спачатку старыя цыганкі, а потым з'явілася і Насця. Як быццам хтосьці выпіў з яе жыццё, на плечы паклаў цяжкіх камянёў, грозным пальцам прыціснуў да зямлі. Я нічога не разумеў, але дзіцячым інстынктам адчуваў, што здарылася нешта жахлівае, гэтакае, што ўжо ніколі не выправіш. Яна хутка адбегла ад жанчын і, схаваўшы твар у валасы, спынілася. На парозе сваёй хаты стаяў Мікалай — цяжкі, чорны, нібы з пекла. Насця ўзняла вочы і сказала адно толькі слова:

— Тату...

Мікалай скалануўся, нібы ў яго і сапраўды патрапіла маланка, зжаўцеў, змяніўся з твару, але нічога не адказаў. Зачыніў дзверы. Пайшоў.

І толькі тады Насця заплакала. Загаласіла. Прысела на бервяно каля палісадніку бацькавай хаты і, паклаўшы галаву на калені, схаваўшыся ад усяго свету ў валасах, затрэслася, бы ў ліхаманцы. Я хацеў падбегчы да яе, як заўжды прытуліцца да цёплых рук, зазірнуць у вочы. І ўжо збіраўся гэта зрабіць, як за каўнер мяне схапіла Кацька:

— Сядзі, дурань, — сказала яна, быццам ведала нешта таямнічае, жаночае, спаконвечнае, непадуладнае нашаму хлапечаму розуму.

Але я сапраўды дурань, бо застаўся на месцы. Неўзабаве мяне паклікала маці: «Еўчык, абедаць!».

Дні тры ці чатыры мы Насцю не бачылі. Але адным вечарам, якраз калі ўся наша «крумкачовая зграя» пазбіралася на пяску — яна з'явілася. Села недалёка — вясёлая, быццам нічога не здарылася, пачала распытваць, каму мы будуем замак. На што Джанчык нічога не адказаў — толькі сплюнуў пад ногі. Змачуаў Рустамчык, адвярнуўся ў другі бок і змрочна скасавурыўся, нібы яго хто пакрыўдзіў. Адзін я, «дэбіл», кінуў справу і падбег да Насці, абняў яе за плечы, пацалаваў, як заўсёды, у вусны. І адчуў, што іх смак змяніўся — зрабіўся салёным. Насця засмяялася і з пяшчотай пацікавілася: «Ці хутка вырасцеш? Глядзі: не дачакаешся!». «Не-да-чака-еш-ся...». Тады на гэтыя словы я не звярнуў аніякай увагі. А цяпер яны для мяне набылі асаблівае значэнне — сурочлівае, балючае. Насця ўзнялася і без мэты пайшла, спяваючы вясёлую песню. Нас прагнала Рада, як каршун, наляцела на цыганят, пазбірала іх да купы і павяла дадому.

Я выразна бачыў гора Насці, адчуваў, што яно глыбей самай чорнай бездані. Любіў яе і не разумеў, чаму ўсе ад маёй суседкі адвярнуліся. Але горай за ўсё

тое, што і я ёй здрадзіў. Заўсёды я здраджваю тым, каго люблю.

Як чарвяк пралез у маё сэрца? Цяпер я гэта ведаю…

Гора прымушае сцерагчыся. Нешчаслівы чалавек — гэта апаганены храм, у які ніколі не прыходзяць, каб памаліцца. Хіба што забіваюць шурпатымі дошкамі яго вокны і брамы. Забываюцца на тое, што Бог у тым храме ўсё яшчэ жыве. Чалавеку, якому баліць, які пакутуе, трэба спачуваць і тым падзяляць яго боль. Не кожны здатны на такі ўчынак — на чужыя пакуты, на ахвярнасць. Я ведаў пра тое, што Насцю выгнаў бацька, і, сляпы, не бачыў відавочнага — таго, чаму яна прыходзіць да нас і так доўга сядзіць на парозе. Ёй не было куды ісці. Я не разумеў, чаму маці давала мне скібу хлеба, карміў, дурань, насціным хлебам сабак і коней. Я — сляпы, бо не бачыў галоўнага — якая каштоўная для Насці кожная хвіліна чалавечай увагі, прысутнасці жывой, спачувальнай душы.

Не, апраўданне «малы, маўляў, неразумны» тут слабое. Людскасць па-за межамі ўзросту — гэта той стрыжань, на які з дзяцінства да сталасці нанізаны гады і ўчынкі. Нехта мудры сказаў, што чалавек грашыць, бо спадзяецца на жыццё вечнае, у якім будзе час і на скруху, і на дабро. Але ж гэта не так… усё мінае. І хутка. І незваротна…

Насця пайшла ад нас увечары. Ціха, нікога не турбуючы — у дняпроўскія хвалі.

Памятаю, што маці накладала мне макароны, як прыйшоў бацька і скрозь зубы сказаў: «Насця ўтапілася!». Так проста, нібы адляцела кола ў ровара.

Ад навіны ў мяне пахаладзела ў цэнтры жывата, нібы ў страўнік патрапіў лёд. Да горла падступіў камяк, а на вачах з'явіліся слёзы. Такі невыносны боль маланкаю працяў маё цела, быццам хтосьці забіваў цвікі ў сэрца, нібы пад нагамі — бяздонне, нібы апынуўся пад вадою — і паветра разам з жыццём пакідае мяне назаўжды. Спачатку хацелася некуды бегчы, штосьці рабіць, але я адчуваў, як чорныя вялізныя рукі сціскаюць маю шыю.

На пахаванне Насці сабраліся ўсе тыя, хто быў на яе вяселлі. Акрамя Яна Сіманькова — ён з'ехаў з горада. Мы з Рустамчыкам і Джанам неслі вянок «ад Азёрнай». Труну везлі на возе, запрэжаным белай кабылай. Трымаючы лейцы ў руках, збоку ад воза крочыў Мікалай. На нагах у яго былі цяжкія салдацкія боты, а на абцасах — падковы, таму кожны крок яго гучаў, як удар крамлёўскіх курантаў. Мікалай быў спакойны і чорны — і з твару, і з паставы. Каля труны сядзела Кацька — яна кідала на дарогу яловыя лапкі. Плакалі «рускія», цыгане ішлі моўчкі — нібы саромеючыся жалю і наогул усяго таго, што адбываецца. Ішлі з гадзіну — па сонцы, па цеплыні, па жоўта-чырвоным лісці.

Труну паставілі на зямлю каля ямкі. Мужчыны знялі капелюшы. Рада прачытала малітву. Адчувалася жаданне хутчэй завершыць абрад. Рабілі ўсё аўтаматычна, больш мітусіліся, перашкаджалі адзін аднаму. Развіталіся. Мужчыны падыходзілі да Насці — моўчкі стаялі, жанчыны, перажагнуўшыся, выцілалі вочы. Суседка пацалавала набожнікую ў лоб, услед за ёй пацалаваў і я — здзівіўся: «Якая халодная»! Пацалавалі, крыху пакрывіўшыся, Джан і Рустам. Кацька не падыходзіла — плакала. Праз хвіліну прынеслі лейцы, цела закрылі чырвонай матэрыяй. Васіль узяў малаток і забіў у вечка труны аж шэсць цвікоў, нібы баяўся, што Насця ўстане і пачне пытаца ў прысутных пра сумленне. Грукат спалохаў птушак, якія сядзелі на могілкавых дрэвах — у паветры пачуўся шоргат крылаў і зняважлівае «Каррр — пакар-аа-н-не!».

Як вярталіся, нечакана патрапілі на савецкі фэст. Улады рыхтаваліся да чарговай справаздачы аб культурна-масавай рабоце з грэбянёўцамі. У старым ліпавым парку, збоку ад школы, на цэментавым пляцы гурт маладзёнаў з электрычнымі гітарамі ў руках спяваў славутую «Зямлю ў ілюмінатары». Джанчык пачаў было падпяваць, але атрымаў ад Рады кухталя і змоўк.

На хаўтуры дзяцей не пусцілі. Далі паспытаць салодкі канон і вытурылі за парог. Абед быў непрацяглым — не елася і не пілося…

Калі ўсе разышліся, маці засталася мыць посуд у мікалаевай хаце. Бацька працаваў у начную змену. Чакаючы маці, я знайшоў канапу. Скруціўся ў клубок, ляжаў і слухаў размовы, вывучаў бразкатанне місак і шклянак.

— Шклёп-шклёп-дзвон-ннн… (памылі міскі з талеркамі).

Рада: — І мяне чакаў Насцін лёс, і я марыла аб такой смерці…

Маці: — Што ты кажаш? Гэта ж грэх… Хоць я і не веру зусім.

Рада: — Усе верацца. Кожны ў сваё, праўда, але ўсе..! У 1943 годзе давялося ўцякаць з Магілёва, бо палявалі на нас, як на сабак. Хто не ўцёк, у канцлагер патрапіў. Колькі цыганскіх костачак ляжыць пад брукам праспекту[3], Бог толькі адзін ведае. Стаялі мы на беразе Дняпра, як зранку наехалі карнікі. А ўцекчы няма куды — хіба ў ваду. Знайшоў нас з братам бацька і кажа: «Плывіце, дзеткі, праз рэчку. На другім беразе мо схаваецеся..!» Мы — у Днепр, а бацька да немца, схапіўся за аўтамат і трымае. «Дзеці, дзеці!». Закрычаў і не жывы на зямлю паляцеў. Немец убачыў нашыя галоўкі ў вадзе — даў чаргу, а як мы схаваліся — пайшоў, думаў, загінулі. Выбралася на бераг я адна, брат патануў…

Бегла, куды вочы глядзелі — і нарэшце, знясіленая, у атаву павалілася. Колькі ляжала — не ведаю. Ачуняла ў сялянскай хаце — узяла мяне ваша. Век не забудуся на яе імя — Наталля. Няхай яе Бог дабраславіць на тым свеце. Выхадзіла мяне, у галодныя часы апошні кавалак хлеба аддавала. Быў у яе сынок, Пеця, гадоў 17. Злюбіліся мы з ім моцна — нібыта і вайны няма: такое шчасце! Хавалі яны мяне з палову года, ажно ўвесну здарылася бяда…

Немаведама адкуль, з якога балота, наскочылі паліцаі. Божа, якія тут узняліся гвалт, крык, страляніна. Загналі людзей у свіран і спалілі. Адна я засталася, бо не выдаў мяне ніхто — пад мостам адседзелася, выйшла на вуліцу і скамянела — чорна ўсюды і пах смерці: жудасна, жудасна, жудасна!.. Вёска ж тая недалёка: Князеўка, мо ведаеш?

Маці: Шклёп-шклёп-дзвон-н-н-н-н… Канечне, ведаю, Рада, Князеўка ад нашай вёскі праз лес усяго…

Рада: І Пеценька мой там застаўся… Хадзіла я па папялішчы, як апантаная. Хацела ўжо лезці ў пятлю, ды Бог інакш судзіў… (Рада заплакала.)

Мікалаеву хату апанавала цішыня. Нібы сціхла навальніца, нібы людскія хвалі адступілі за далягляд — і нечакана ўсталявалася празрыстая лагоднасць. У запаленую электрычную лямпу грукатаў крыламі матыль. Ад яго нястомных рухаў на шпалерах адбіваліся цені — зіхоткія імклівыя маланкі…

[1] Вядомы Магілёўскі рэстаран.

[2] Рускі — так цыгане называюць усіх славян. «Рускі» — універсальны этнонім, які аддзяляе ў цыганскай свядомасці сваіх ад чужых.

[3] Маецца на ўвазе праспект імя Шмідта ў Магілёве, дзе падчас Вялікай Айчынай вайны быў канцэнтрацыйны лагер.

Працяг са стар. 14 (6)

Лявон працягнуў мне руку, я падаў сваю, і мы развіталіся, не абмяняўшыся візіткамі і нумарамі тэлефонаў.

Назаўтра за сняданкам я пачуў, як у інфармацыйным выпуску перадалі навіну, што напярэдадні вечарам на нашым моры мужчына спрабаваў скончыць жыццё самагубствам — ён скочыў з дамбы проста ў вір вадаспаду. Яго, аднак, уратаваў патрульны міліцыянт, які выпадкова аказаўся непадалёк ад месца здарэння. Мне вельмі не хацелася, каб гэта быў Лявон, але думкі пра ўчорашняга выпадковага спадарожніка не пакідалі мяне цэлы дзень. Няўжо гэта ён? Няўжо так расчараваўся ў жыцці, што вырашыў усё закончыць адным махам?

Адказ з'явіўся тым жа вечарам у выпуску крымінальнай хронікі на трэцім нацыянальным тэлеканале. Журналіст расказаў пра спробу самагубства на дамбе нашага штучнага мора, пра шчаслівае выратаванне меркаванага самагубцы сяржантам патрульнай службы, а пасля прадэманстраваў сваё кароткае інтэрв'ю з Лявонам Васюком, які з прычыны пераахаладжвання трапіў у Шпіталь хуткай дапамогі. Лявон быў спакойны і стрымана ўсмешлівы. Мне нават здалося, што з куточкаў ягоных вачэй праменіць схаваная сумная іронія, і было незразумела, праўду ён гаворыць ці не. Ён сказаў у відэакамеру прыблізна такія словы:

— Я зусім не збіраўся накладаць на сябе рукі. Гэта не мой выбар. Проста ў мяне незвычайная жыццёвая пазіцыя. Я лічу, што вакол вельмі шмат людзей, я б сказаў, што аж зашмат. І вось гэта быў эксперымент, ці канец нехта мяне ратаваць на беразе зусім пустога восеньскага мора. І не памыліўся. Знайшоўся такі чалавек, проста з кустоў ля дамбы выскачыў. Таму я і кажу, што людзей зашмат, варта было б прарэдзіць іх троху…

Дзякуй, так патрэбны беларусам шпіталь

Сябар Саюза беларускіх пісьменнікаў з Маларытчыны Аляксей Філатаў у Другую сусветную вайну страціў сямёра крэўных родзічаў.

Самае трагічнае — 22 чэрвеня 1941 года фашысцкім снарадам забіла яго родную маці і самога параніла асколкамі. Потым трохгадовым з прыёмнаю матуляю ён трапляе ў канцлагер…

Не надта шмат, але дзе-што пра той скрутны час занатаваў пісьменнік у сваёй аўтабіяграфічна-лірычнай прозе. Арыентуючыся на шырокавядомую кнігу «Я з вогненнай вёскі», уклаў і адрэдагаваў дзве дакументальныя кнігі ўспамінаў былых вязняў фашызму «Асколкі болю» і «На абпаленых крылах». Працаваў над імі і ў Рэспубліканскім шпіталі для інвалідаў вайны імя П. М. Машэрава пад Мінскам, які Аляксей Філатаў называе «мае Каралішчавічы ды Іслач».

Сёлета ў шпіталя 70-гадовы юбілей, з якім вітае шматлікі калектыў ягоны штатны пацыент — 75-гадовы былы вязень фашызму Філатаў вершаваным радком…

Прытулак, мо і апошні…

У куточак прыгожы краіны,
Дзе ірдзеюць каліны
Ды зеляняюць яліны,
Шляхам шырокім і вузкім
Цячэ люд беларускі –
І зблізу, і здалёк –
У прытулак гасцінны —
«Машэрава медгарадок».

Ды люд адмысловы —
Не за лісліўыя словы-высновы,
За раны-пакуты,
Калецтвы сюды
Збіраецца і стары,
І, на жаль, малады.

І хоць часам ён на нас
Касавурыцца, што ўхопім «на грудзі» мы,
Калі сэрца занудзіцца.
Гукаем яму мы знарок:
Да новай сустрэчы,
Больгарадок!

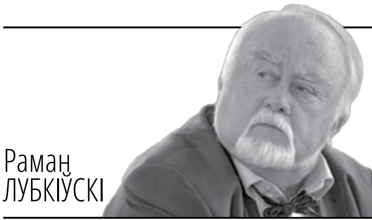
Усё забудзецца, перамелецца.
Жывы будзе салдат,
куды дзенецца, сюды вернецца…

У бор яловы, у гусценькі садок,
у Машэрава «Ратуйшпіталёк»…

Аляксей Філатаў

Шаўчэнкава «Слово Нове» — новай Украіне

Раман ЛУБКІЎСКІ

23 кастрычніка закончыўся зямны шлях вядомага пісьменніка і грамадскага дзеяча Украіны, лаўрэата Нацыянальнай прэміі імя Т. Шаўчэнкі, вялікага сябра беларускай культуры Рамана Лубкіўскага.

«Украіна будзе памятаць Рамана Лубкіўскага як паэта, дыпламата, лідара ў коле інтэлектуалаў», — напісаў у дні жалобы прэзідэнт Украіны Пётр Парашэнка.

Раман Лубкіўскі — адзін з заснавальнікаў Народнага руху Украіны. Быў дэпутатам першага склікання Вярхоўнай Рады Украіны, паслом Украіны ў Чэхіі і Славакіі. Рашэннем Рады Саюза беларускіх пісьменнікаў стаў ганаровым сябрам арганізацыі.

Раман Мар'янавіч запомніцца і як нястомны і таленавіты перакладчык беларускай паэзіі на ўкраінскую мову. Дзякуючы яго намаганням па-ўкраінску загучалі вершы Янкі Купалы, Максіма Багдановіча (іх Р. Лубкіўскі ўклаў асобным выданнем), Францішка Багушэвіча, Каруся Каганца, Паўлюка Багрыма, Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча і многіх іншых.

Неадназначна яго творы з'яўляліся і на старонках «Літаратурнай Беларусі». Сённяшняя публікацыя — наша сціплая даніна памяці Вялікаму ўкраінцу.

Ідэал Тараса Шаўчэнкі («Раю світлий... моя Україно») выплываў з нацыянальнага досведу, страчанага, прыхаванага, нішчанага, а пасля Шаўчэнкі — плюндраванага яшчэ паўтары стагоддзі.

Погибнеш, згинеш, Україно,
Не стане знаку на землі,
А ти пишалася колись
В добрі і розкоші! Вкраїно!

...Воскресни, мамо! І вернися
В світлицю-хату; опочий,
Бо ти аж надто вже втомилась,
Гріхи синові несучи...

...Скажи, що правда оживе,
Натхне, накличе, нажене
Не ветхе[є], не древлє слово
Розтлєнноє, а слово нове
Меж людьми криком пронесе
І люд окрадений спасе...

(«Осія», раздзел XIV)

Ужо ў адным з ранніх твораў паэт кінуў сваім сучаснікам заклік, які сёння набыў новы змест:

В Україну ідіть, діти,
В нашу Україну...

Наша Украіна, паводле Тараса Шаўчэнкі, гэта бацькаўшчына сэрца, айчына духу, краіна рыцарства, зямля, дзе пануюць дабро, згода, высокая мараль. Віртуальнае, так бы мовіць, утварэнне, заснаванае на гістарычных рэаліях тых часоў, калі Украіна была княжскай дзяржавай, а потым казацкай рэспублікай, і дапоўнена ўяўленнямі пра досвед вядомых дэмакратычных дзяржаў («Чи діждемося Вашингтона з новим і праведним законом?..»), — Шаўчэнкава бачанне ўкраінскай дзяржавы разам з тым натыкаецца на многія балявыя парогі розных этапаў украінскага дзяржаватворства, непераадольныя супярэчнасці, розныя анамаліі і дэфармацыі ў мадэляванні ўкраінскай ідэі, закладзеныя і яе ворагамі, і недалугімі дамарошчанымі ўладарамі.

Шаўчэнкаўскі ідэал самастойнай украінскай дзяржавы — на мяжы дэмакратычный федэрацыі славянскіх народаў і ліберальна-грамадзянскай супольнасці, досыць невыразнай за сацыяльнымі прыкметамі, але выразнай, адзначым, дужа выразнай нацыянальным характарам, традыцыямі, этычнымі і духоўнымі каштоўнасцямі. Гэта значыць, аўтар «Кабзара» марыў і сніў Украіну іншую, чым яе бачылі сябры-кірыламефодзіеўцы ці патрыёты «каўбасы і чаркі», прыхільнікі «вальнадумства ў шынку». Ён прагнуў, люляў у душы Украіну ўкраінскую, аднак з таго плацдарму пераносіў яе ў страшны, забойчы, ненавісны, самазнішчальны кантэкст расійскай дэспатыі.

Можа быць, у вачах еўрапейскага і сусветнага чытача — ачысцілася нашая вялікая гісторыя, якую стагоддзямі перайначвалі, перахлусілі ды сплюндравалі прыдворныя царскія гісторыкі, публіцысты, папулярызатары «собирания земель», плакальнікі па «общее отечество» і хатнія міфатворцы «братньої колиски».

Міжнародная супольнасць нарэшце павінна ацаніць уклад у скарбніцу сусветнай культуры і навукі, які зрабілі ўкраінцы, — ад Юрыя Драгобыча да Івана Пулюя, ад Міколы Гогаля да Сергія Каралёва, ад Аляксандра Архіпенкі да Аляксандра Даўжэнкі, ад Васіля Ерашэнкі да Якава Гніздоўскага ды Святаслава Гардзінскага.

Агалошваю тое, бо супраць каго найбольш, як не супраць Шаўчэнкі не толькі ў расійскамоўным асяродку, а і сярод англамоўнага распаўсюджваюцца не зярняты ісціны, а спекулятыўныя, украінафобскія сцверджанні і ацэнкі.

Мабыць, прадуманая і добра аплочаная кампанія дыскрэдытацыі генія ёсць толькі фрагментам шырэйшых і далёкасяжных антыўкраінскіх праектаў...

Але няхай будзе вядома ўсім апанентам нашага выбару: у XX стагоддзі Украіна перайшла Даліну смерці, і нават калі яе змушаюць азірацца, дык яна не спыніцца. Вырываемся на цывілізацыйны прастор са шматстагоддзевага блукання па «розпуттях велелюдних». Адольваем анямію, апатыю.

Вырываемся з палітычнай летаргіі так паспяхова, што палітычныя партыі пладзяцца, як аўстралійскія кралі... І далей бэрсаемся ў супярэчнасцях — ужо цяперашніх, постмайданавых.

Не зважаючы на прыход амроянай новай улады, дыхаем смуродам раскладзенай імперыі, нам тыцкаюць у душы саўковай і савецкай настальгіяй.

Не эвакуяваны акупацыйны кантынгент з украінскай інфармацыйнай прасторы, не выведзена на свет божы украінская кніга.

Не паставілі на месца паэта і палітыка Аляксандра Мароза, моўнае пражэктарства якога аб наданні расійскай мове афіцыйнага статусу — не што іншае, як канвульсіўнае намаганне «матір катувати...».

Тарас Шаўчэнка ўсім сваім подзвігам і таксама ўсім «життям після життя» дамогся нечуванага: поўнай ідэнтычнасці са сваім народам, з гістарычнай і палітычнай сутнасцю вызваленай бацькаўшчыны, з доляй «і мертвих, і живих, і ненароджених» украінцаў. Ён яднае ва ўкраінскай і сусветнай часапрасторы рознааддаленыя ад сябе пакаленні, згуртоўваючы іх у адзіную і святую «сем'ю вольну, нову».

У творчай спадчыне Алексы Новакіўскага зберагаюцца эскізныя нарысы задуманага жывапісцам незвычайнага сюжэта. Гэта меў быць трыптых. У першай частцы, за плячыма ў Шаўчэнкі, які абдымае двух дзетак, з'яўляецца смерць з касою. У другой — яе ўжо няма: зноў бачым паэта з дзецьмі.

У трэцяй з'яўляецца Анёл. Ён абдымае магутнымі крыламі Шаўчэнку і дзяцей — хлопчыка і дзяўчынку.

Змяняецца відэашэраг, і выява набывае сімвалічны сэнс: перад ШАЎЧЭНКАМ, перад яго вечна жывым, вечна новым заклікам-жаданнем: Сваю Украіну любіць!

Шаўчэнка. Аўтапартрэт са свечкай

Раман ЛУБКІЎСКІ

Казарма... Ноч... Сцярожка спяць
і сцены, і вуглы, і дзверы.
Ён захацеў намаляваць
сябе самога на паперы.

За штрыхам штрых — так лёс-плывец
пад пенай хвалю расцінае...
Ды сілаў сціснуць алавец
у пальцах зболеных не мае.

Няма... Ёсць — ноч. І той мундзір,
і безнадзейнае храпенне.
І плац. І ротны камандзір.
І боль — тупы да анямення.

«Цябе няма. Цябе няма!
Ты сам у тых пясках — пясчына.
І знаць не будзе Украіна,
які буран цябе ламаў!»

«Як не зламаем, дык сагнём.
Навечна
жыцьмеш
пад прымусам!..»
Гарыць сляза сівым агнём
пад непакорна звіслым вусам.
І ўжо казарму, трон і плац
жарэ агонь несамавіты.
Не плач, Тарасе. Цар — заплач:
у тым агні — ты будзеш біты!

Пераклад з украінскай А. А.

Мерыдыяны Аляксея Пысіна

(Да 95-годдзя паэта)

Сяргей ПАНІЗЬНІК

Любоў

Аляксею ПЫСІНУ

Звяртаюся да родных, да сяброў,
да тых людзей, што смерць перамаглі, –
і слухаю пра крэўную любоў
да сцяга,
да былінкі,
да зямлі...

Мой сцяг быў ратаваны ў баі,
мае былінкі вораг не стаптаў...
І помняць маладыя салаўі,
хто верным сябрам
Беларусі
стаў.

Шчаслівая, зямля жывых вякоў, –
і мужнасцю, і вечнай дабрынёй.
Цяпер ідзе ў дазор мая любоў –
і Бацькаўшчына
за яе
бранёй.

Мерыдыяны Аляксея Пысіна мяне закранулі ў 1960-х гадах. Пасля заканчэння Лявонпальскай школы ў Мёрскім раёне

Аляксей Пысін з вядучым Іосіфам Скурко на запісе тэлеперадачы. 1980-я гады.
Фота С. Панізьніка

я памкнуўся вучыцца на фельчарскім аддзяленні Магілёўскага медыцынскага вучылішча. Пасвіўшы калгасных коней, стаў апантаным кнігалюбам, у раённай газеце друкавалі мае вершы. Але стаць фельчарам — гэта таемная мара быць хоць у нечым падобным на майго хроснага бацьку, мясцковага фельчара Кураша Льва Іванавіча, незвычайнага наддзвінскага лекара.

На маё задавальненне, у вучылішчы (даўняй школе павітух) навучэнцаў накручвалі не толькі правільна пазначаць «dentur tales dozes» у рэцэптах. Нас далучалі і да мастацкай самадзейнасці, на сцэне выхваляцца. Запомнілася: «In poetis non Homere soli lokus est» — не толькі Гамеру ёсць месца сярод паэтаў. На паседжанні літаб'яднання пры газеце «Магілёўская праўда» бегаў з ахвотай. Аляксей Васільевіч не выстругваў з маіх лірычных парасткаў нейкія там калочкі, прыгодныя для ўтыкання ў газетныя радкі. Пупышкі пакідаў для новай лістоты.

Ён часта запрашаў на літаратурныя сустрэчы з пашанотнымі гасцямі горада: Янкам Брылём, Максімам Лужаніным, Пятром Прыходзькам... І мы, галадранцы, за дзясятак капеек набывалі кніжачкі, каб пастаяць па дарчыя надпісы.

Пысінскія мерыдыяны пераходзілі ў паралельныя праходкі, асабліва калі я адужэў дзякуючы падтрымцы Генадзя Бураўкіна і з сакавіка 1979 года стаў працаваць у рэдакцыі літаратурна-драматычных праграм Беларускага тэлебачання. Прымаў удзел у падрыхтоўцы перадач «Спадчына», «Памяць», «У сям'і адзінай»... Часта гучала мая аўтарская 15-хвілінная перадача пра кніжныя навінкі. Для папаўнення відэаматэрыялаў адпраўляўся з патрэбным экіпажам у Мёрскі ці Верхнядзвінскі раёны, або нават у Літву, у Латвію.

Франтавік Аляксей Пысін з баямі прайшоў амаль праз усю Латвію. Хто дасць патрэбныя сведчанні? Толькі ён! Я, збіраючы матэрыял пра Асвейскую трагедыю, наведаў ацалелых жыхароў каля Бігосава, старажытнай Дрысы... І мне важна было пашырыць веды пра пысінскія наступальныя прарывы, пра ўдачы і жахі вайны. Надакучаў франтавіку, як мог. Не паспяваў ён адпісвацца.

Спрабаваў зацікавіць Аляксея Васільевіча (не вылятучвалася пяшчота яго даўняга настаўніцтва) на стварэнне новых тэлепраграм. Падахвочваў ягоны аўтарытэт. Хоць і запозна, але выбачаюся за настойлівы прымус. Ды тэлевізійны жанр і я не ўспрымаў з асаблівай любоўю.

І толькі аднаго разу мне ўдалося запрасіць Аляксея Пысіна ў тэлестудыю. Творцы, чый лёс быў апалены жорсткай вайной, выказваліся перад тэлекамерамі, каб перадаць гледачам свае нязгаслыя перажыванні. Акрамя Пысіна ў студыі на той дзень былі Іван Новікаў, Мікола Аўрамчык. Вёў перадачу Іосіф Скурко.

Я невымерна ўсцешаны, што праз усё жыццё сонечная паводка Аляксея Васільевіча ўздымала маё натхненне. І тады, калі пісаў верш-прысвячэнне, і тады, калі хацеў паказаць яго творчую асобу «ў зямным вітку» — праз выдыханне ў «Голасе Радзімы», газеце для замежжа. І сёння я нібы прытуляю да сябе знакавую на нашым мацерыку постаць, перачытваючы зборнікі, дарчыя надпісы, пісьмы Паэта... Бо «Усё, што пройдзена, усё, што прапета, — у вітку застанецца зямным».

Не знікнуць кніжкі на белым свеце!

Сяргей ПАНІЗЬНІК

Вышыванка

На стале стаіўся гляк.
Пахваліўся:
— Не камяк!
Не гліняны я галяк.
Век мінуў — і не абмяк.
Майстрам быў ганчар-зямляк!

Бліснула мая маўчанка:
— Я не гляк. І не мачанка…
Але ёсць вякоў вязанка.
Там і продкаў выжыванка, —
Гэта мамы
вышыванка!
Беларус я як-ніяк,
З вышыванкай — здаравяк!

Нектар

На амшары — моху ворс.
Сябрам вераса я рос —
Сінявок, светлавалосы.
Нават зумкія чмялі
Не баяліся дзіцёнка
На ўмурожанай зямлі.

Вось і соты іх — пляцёнка.
Кроплямі з ружовай вузы
Склеюць маміны абрусы,
Упрыгожыў таты твар…

Ну й чмялі! Як беларусы…
Веру ў меданосны дар:
Наша нацыя — нектар!

У паход!

Трапіў ён у Данію.
Рады наш Васёк.
Велікам Брытанію
Перасёк…

— На Мадагаскары быў?
— Быў!
Я і ў Сыктыўкары
Сок піў.
І далей бы я руліў,
Еў наліў,
Ды — у бухту бухнуўся,
У заліў.

На каразе віснучы,
Сук апёк:
Патаема Свіслачы —
Вадасцёк!

Пашукаю ў дотыку,
Не па візе,
Даўнасці экзотыку
На Нямізе.

Бітву ўспомню, Ігара,
Менку, брод…
Дзе вы, вусце
і гара?
Я — ў паход!

Не знікнуць!

Ляцела пёрка —
Мая паперка:
— Чытай, вавёрка!
Чытай, цяцерка!
Чытай, дарога,
І ветрык свежы!
Хай горад строгі
Чытае вершы!

Паперка-пёрка —
Сарокай вёрткай.
Я свой камп'ютар
Паслаў на хутар.
Цяпер мне птушкай
Пісьмёны гушкаць,
Пісаць на вежы
Узлёты-вершы,
Чытаць ля вышкі…

Чакайце, дзеці:
Не знікнуць кніжкі
На белым свеце!

Падрос!

Косця:
— Я падрос. Нашу зачос.
Валасы не дыбарам.
Ніна:
— Ты, гляджу, як хмарачос.
Сёння перад выбарам:
Чубам неба казытаць,
Ці ў кнігарні чухацца…
Толькі носам не чытаць:
Вочы — літар шчупальцы!

Косця:
— Кожны
добрых літар
стос
Ведамі падзеліцца.
Томік думак — хмарачос:
Пачытаў я — і падрос!
Ніна:
— А гульня, дзе мяч і крос,
Анідзе не дзенецца.

Прачыстая

Зажыначны колас
хаваецца ў пролаз.
Не стане прапажай.
Уздымем галовы:
мы — жытняя стража.
Хай з волава Слова
злятае замова.

Што з божай паклажы?
Руплівцы ўсе нашы:
і Сцяг—ад залома,
і Герб — ад прапажы…

Мы ў полі — для смеласці:
верым — да жылак…
Натхняецца ў спеласці
свята дажынак.

Спас — бронзавы Колас —
падаў нам свой голас:

— Прачыстая чынна
ідзе, як Айчына!
Яна — малайчына!
Адолець лагчыны
не трэба ляйчыны.

Ёсць Волечцы пролаз, —
жыццё пойдзе ў колас!

AdМетная котка

(Прысвячаецца маёй Та́йзе)

Уладзімір СІЎЧЫКАЎ

***

Як «Ойча наш»
Запомні кот і кошка:
Сапраўдны гаспадар
У хаце — ты!
Адстойваць незалежнасць
Хоць патрошку,
Хоць па кіпцюрыку —
Закон святы!

***

Забываюць часам,
Але ж ведаюць звяры
Пра закон адносін
Пракаветны, а не новы:
Людзі для сабак
Заўжды былі гаспадары,
А катам —
Не больш, як персанал
службовы.

***

Трэба церціся,
Нібы круціць калаўрот, —
Пазначаць чалавека —
Сваю тэрыторыю,
А вылізвацца добра,
Каб наадварот —
Пах ягоны прыбраць,
Заставацца няскораным.

***

Ежа чалавечая
Найчасцей — смачнейшая:
Смакату з'ядае сам,
«Whiskas» падае катам!

Не давай яму раскошы
Праядаць самотна грошы,
Далучайся да абеду
І… да чалавечых ведаў!

***

Прапісана табе дыета
Мясная —
Памятай пра гэта,
Хоць не зашкодзіць
трохі траўкі —
Унесці ў рацыён папраўку.

Атрута — хатнія расліны!
Ты — кот, а не казёл,
І кпіны
Не хочаш чуць,
Дык перастань
Скубці фіялку і герань!

***

Ні адзін не зразумее кот,
Што жыве ў сталіцы
ці на вёсцы, —
Чалавек заве наадварот
Рэчы,
стравы…
Ранкам на сняданку
Карыстаецца сваёй
трасянкай:
Кашу называе не АВЁСкай.
А чамусьці дзіўнаю аўсянкай.

***

Вярнуўся чалавек твой
у кватэру,
Напрыклад, з позняй
дачнай электрычкі,
Дык не паказвай радасці
без меры, —
Хай станецца табе
заўсёднай звычкай
Спачатку пакачацца
сярод залы,
Прайсціся,
хвост задраўшы…
Толькі потым
Дазволь,
Каб слова добрае сказалі,
Каб даглядалі,
Лашчылі ў ахвоту.

***

Найлепшая падмога чалавеку ў кабінеце —
Разлегчыся на дзелавых паперах ці газеце.
Калі прагоніць,
Можна паспрыяць яму іначай:
Паскідваць ручкі,
ластыкі
і скрэпкі
без астачы.

***

Ці кіпцедрапка добрая ў кватэры,
Ці вострыць кіпці хораша —
Праверыць
На крэсле можна,
на канапе…
Верыш,
Падыйдуць і навюткія шпалеры!

***

І выглядам усім сваім падкрэсліць,
Што там дагледзіш
Сон з кашэчых казак.

***

Ты хочаш падзяліцца плёнам палявання?
Прыдушаную мышку,
яшчарку
ці птушку
Цягні жанчыне-гаспадыні на світанні
У ложак цёплы,
І найлепей —
На падушку!

***

Хвост каціны шмат што скажа.
Той, хто пільны, той заўважыць:
Кот трымае хвост трубою
Ў найвыдатнейшым настрої,
А віляе па-сабачы,
Дык угнеўлены няйначай.
Водзіць з боку ў бок павольна —
«Прэч, бо з вамі непрыкольна!»

***

Зайздросцяць нам парашутысты,
Барцы,
гімнасты
і артысты,
Бо ўмеем прызямляцца зграбна,
Як падаем, —
чатырохлапна!

***

Калі зусім мышэй не ловім,
Не можам корм дармовы грызці,
І без пісьмовае дамовы
Прыносім людзям шмат карысці.

Малюнак Алены КАРПОВІЧ

Спакойна спім, бо не даймаюць
Сумлення нашага згрызоты:
Самотных цешым і займаем,
Ратуем іх ад адзіноты.

Нібыта чуйны ўвішны лёкай
Падтрымліваем дух маральны,
Сардэчнікам даем палёгку —
Зніжаем ціск артэрыяльны!

***

Як толькі вызваліцца
Месца ў крэсле,
Заскочыць на яго —
Твой абавязак,

Скіраваны ўверх, «парадны» —
Самаўпэнены, панадны.
Хвост распушаны як ёлка, —
Страх працяў, нібы іголка,

Дзённік 1965–1966 гадоў

Летам у рэдакцыю часопіса «Дзеяслоў» звярнулася пляменніца Уладзіміра Караткевіча Алена Сінькевіч. Яна прапанавала для публікацыі дзённік свайго знакамітага родзіча, датаваны 1965–1966 гадамі. Спадарыня Алена падрыхтавала яго да друку і напісала каментарыі.

Дзённік уяўляе сабой бухгалтарскі «гросбух» вялікага фармату, старонкі якога з абодвух бакоў запоўнены круглым чытэльным почыркам Караткевіча. У час напісання дзённіка аўтар працаваў над раманам «Хрыстос прызямліўся ў Гародні» і аповесцю «Чазенія».

№ 78 часопіса «Дзеяслоў» з невядомым дзённікам Уладзіміра Караткевіча можна набыць у Мінску ў крамах «Акадэмкніга», «Логвінаў», «Кніжны салон» і праз сайт knihi.by.

У юбілейны месяц (26 лістапада Уладзіміру Сямёнавічу споўнілася б 85 гадоў) «Літаратурная Беларусь» прапануе сваім чытачам фрагменты той публікацыі.

Уладзімір КАРАТКЕВІЧ

28 чэрвеня

Чаму пачынаю зноў пісаць дзённік — не ведаю. Я яго сто разоў пачынаў і кідаў. Кіну і на гэты раз, калі адчую, што галоўная мэта — пісаць праўду аб іншых і аб сабе — не выканана. А прамым штуршком гэтага пачыну, здаецца, ёсць тое, што жыццё і час плывуць між пальцаў, і не затрымаць, не вярнуць іх. Нельга ўскладаць на перагружаную памяць яшчэ і той цяжар, каб помніць, дзе што было і калі. І, у той жа час, страшна ад думкі, што мінаюць тысячы дзён, спраў, падзей, і забываюцца ў нетрах мозгу, і нічым іх не адновіш пасля: нібы і не жыў, не думаў. Нібы не чалавек, а малпа... Магчыма, ёсць рацыя ў тым сцверджанні, што зямля — палігон для гіганцкага вопыту, ра́сы — тое, што і расліны з мечанымі атамамі, кожны чалавек — мікракосм, які так ці іначай адказвае на спрадвечнае пытанне вялікага ўсесусветнага Розуму. І з бясконцых мільярдаў адка́заў урэшце вырасце адзін, адзіна верны Адказ...

Не знікне ўсё, чым жыў чалавек (і гэта суцяшае), усё прыдасца, — і ў гэтым сэнсе Купала, Багдановіч, Дантэ — не маюць перавагі над кожным сярэднім чалавекам, а роля пісьменніка толькі, так бы мовіць, унутрызямная: ён дапамагае кожнаму члену сям'і чалавечай лепей думаць, узбагачае людзей і, такім чынам, робіць іх больш вартымі для Адказу...

Калі акумулятар не той, галоўны, Адказ, а проста наша зямная культура, якая сальецца з іншымі непасрэдна пры сустрэчы з жыхарамі іншых светаў — тады нішто не павінна знікаць, нават бабуліна прыказка «задумаўся, як сабака ў чоўне» (так і ўяўляеш брыластага мардача, якога нясе плынню ў чоўне, а ён думае сабачымі сваімі думкамі: «А што ж рабіць?»).

Тады ўсё самацвет, усё каштоўнасць. Тады патрэбен і гэты дзённік, як дзённік кожнага чалавека. А паколькі мы не ведаем, як яно там, то лепей па-мужыцку засцерагчыся...

Вось неяк і стаміўся пісаць. Ці выстачыць цярпення запісваць кожны дзень хаця б па радку?

У Рагачове, пэўна, хопіць. Тут добра думаецца. За адну ноч і палову дня я тут надумаўся больш, чым за тыдзень у Мінску, ды й адчуваю сябе лепей, чым усюды. Людзям трэба жыць у вёсках і невялічкіх гарадках большую частку года. Толькі там яны — людзі. Хацелася б, хоць калі-небудзь, пабудаваць сабе хаціну на хутары Крыцкага, жыць там, пісаць, заўсёды мець чыстае сумленне, ні на хвіліну не адрываца ад зямлі і ўяе ж калісьці легчы.

Шкада — ніколі, пэўна, гэтага не будзе. І з-за грошай, і праз іншыя прычыны. Чорны таксама ўсё жыццё марыў пра свае Цімкавічы, увесь час складаў з дачкою планы будучага дома, а памёр у каменных джунглях, змучаны безграшовасцю, крытыкамі, уціскам цэнзуры, знявечаны фізічна трыццаць сёмым годам — хай гэтаму году і тым, хто рабілі гэты здзек з сапраўдных, — вечная ганьба і (на зямлі яшчэ) помста.

29 чэрвеня. Аўторак

Другі дзень у Рагачове. Прыехаў пазаўчора ўвечары аўтобусам — нашы ўжо леглі спаць. Усталі. Узялі з дзядзькам па чарцы, а пасля лёг і я. Раніцай прывёў усё ў парадак. І вось зноў круглы стол, за акном вінаград (лета такое позняе, што ён яшчэ не цвіў), на стале белая папера (раніцай схадзіў у горад, купіў яе, «Герояў 1863» і яшчэ сёетое), попельніца-певень, рукапіс «Хрыста» і Біблія. Можна працаваць. Але ў той дзень узяў вуды і пайшоў да двух тычак. Крапаў вельмі рэдкі дождж, цвілі палаткі. Там, дзе вясною даўжэй стаяла вада, быў цэлы разліў кветак, старых знаёмых, з якіх я дзевяць дзесятых ведаю па імёнах і дзе яны любяць жыць. Бяражанкі лёталі над сталёвай вадой, і заўсёды, здаецца, папарна, бо ў кожнай адбітак і таму ўражанне такое, што іх удвая больш. Рыба, як казаў адзін добры знаўца беларускай мовы, «не дзяўбла». Вярнуўся ў прысмерку.

Сёння з раніцы трохі скарачаў «Хрыста». Нешта не працуецца. І дарэмна, бо гэта трэба зрабіць за тыдзень, а пасля сесці за аповесць, дабіць і яе...

Сёння чуў ад простага чалавека два тлумачэнні ў духу «тут нам истопник и открыл глаза». Першае — што атамную бомбу кінулі ў якасці помсты за Пёрл-Харбар. Другое — што вугаль і нафта — сляды мінулай атамнай вайны. Вугаль — ад дрэў, што загінулі, нафта — ад усяго жывога. Вунь як глыбока пранікла гэтае страхоцце і жах ягоны.

А тут — півоні. І ў кепскае не верыцца. Не можа яго быць, калі ёсць кветкі і прага жыцця.

30 чэрвеня. Серада

Устаў у сем гадзін, і вось ужо палова восьмай вечара, а яшчэ нічога не рабіў. Мала таго, амаль ні аб чым не думаў. Цэлы дзень забіў на скарачэнне сцэнарнага «Хрыста». Работа марудная, уцягнуцца ў яе катаржна цяжка...

І вось хутка вечар. Сонца ў вінаградніку. Вельмі ціха. Трубіць недзе на рацэ буксір. Хутчэй бы скончыць з гэтым сцэнарыем, дабіць аповесць і радыёп'есу па «Ладдзі», а пасля без спеху ўзяцца за складанне зборніка «Лірыкі» і «Каласоў».

Пэўна, ніколі гэтага не будзе, так заняты. А кінуць занятк не магу. Хачу быць вольным ад усіх абавязкаў.

1 ліпеня. Чацвер

У аднастайнасці жыцця ёсць нешта чароўнае. Сёння, як учора і як заўтра. І добра жыць, і хочацца працаваць. Зрабіў яшчэ сорак старонак «Хрыста». Увогуле пасля скарачэння з васьмідзесяці засталося сорак дзевяць. Усё яшчэ многа, але абразаць да канца не буду — я таксама біты, пакіну нешта і на трэці варыянт. Скончыўшы ўсё гэта, пайшоў з Сержам на Рыжковіцу лавіць верхаводак і забіў на гэты малашаноўны занятак цэлы вечар. А я плываў. Вудзяцца яны весела, на зубах хрумсцяць добра (фосфар для мозгу, хаця, калі ўлічваць мой мазгавы стан за апошні год — мне трэба знішчаць за дзень трох акул), і тут таксама ёсць свае сюрпрызы. Сёння, напрыклад, нечакана для самога сябе, спаймаў чахонь у паўтары мае далоні.

Пасля вячэры на хвіліну выйшаў у сад. Цёмныя дрэвы. Драбнюткі дожджык сее мак.

І вось сяджу і запісваю. Ноч. На вінаград, які цягнецца ў неба, кладзецца адбітак з вакна. І калоціцца ў шкло вялізная шэрая мятлушка, чыясьці душа. Хто б гэта прыляцеў па мяне і да мяне? Можа, хххх[закрэслена]? Лухта! Нягледзячы на яе мінулы ліст, такі самы няшчыры, як і ўсе яны, як яна сама, я не хачу ведаць яе, помніць яе, наведваць яе. Усё мінула. Нічога ад яе не хачу. Быў час: было з кім спаць — не было з кім прачынацца. А цяпер і гэтага няма. Жыццё зноў набыло вышэйшую, спакойную сваю каштоўнасць. Ёсць і сябры, і жанчыны-сябры.

І з гэтымі словамі паставім на мінулым крыж. Не магільны, а той, што на раздарожжы, той, з якога пачынаецца новы шлях.

У які ўжо раз.

3 ліпеня. Субота

Вось і прапусціў дзень, хаця і каяўся, што «не буду». А ўрэшце, ці першы раз я кажу сам сабе (не іншым — тут я з дзяцінства нязломны і «невыхавальны») гэтае «не буду»? І ці ў апошні?

Тут, урэшце, ёсць апраўданне. Занадта аднолькавыя дні. Толькі што ўчора я прайшоўся па другой палове «Хрыста», нічога не клеючы, а сёння прайшоўся яшчэ два разы, скараціўшы гэтыя 80 старонак на 29. Такім чынам, засталося ў мяне 102 старонкі пры норме 90-100. Заўтра пастараюся дабіць да 95-ці і адаслаць, напісаўшы, што можна выкінуць яшчэ. Учора таксама зрабіў замах «на маленькіх», на верхаводку. Спаймаў шмат, а дасядзеў да таго часу, калі плавок зліваецца з апошнімі адбіткамі дня.

Затое сёння пад канец дня быў царскі пір. Былі ў Гансоўскіх, запрашалі іх на дзень нараджэння Галі . Урсік Альмавіч — дзіва. Масцю — спаніель, складам — хорт, жвавасцю — артуць + Робін Гуд + старызнік (бо вечна цягае старыя анучы, боты і панчохі). Адтуль пайшлі да Клятэцкіх. Пёс, які сігае цераз трохметровы плот, і яшчэ Інга, англійскі сэтар са шчанюкамі. Калі бачыць, што на яе не звяртаюць увагі, — крапае маленькай лапкай.

Дамовіліся наконт зімняй ваўчынай аблогі і наконт ліцэнзіі на лася (паспрабаваць раз у жыцці трэба).

Гаспадар — стары (два-тры гады) знаёмы. «Паляк» (гаворыць толькі па-беларуску), з хітрым зрокам гарэхавых цыганскіх вачэй, з густымі вусамі (мне б да маёй паўсотні валасін дзясятая частка ягоных — быў бы Будзённы), з веданнем усяго, што робіцца на нашай натуры.

Палец-мезень рукі зламаны, і таму, калі падымае тост, здаецца, што назнарок адстаўляе яго, як капрызніца-паня. Эх, мне б тое паляванне, і тую Інгу, і ўсё. Цэлае жыццё мару аб сэтары (толькі не ангельскім, а ірландскім, агнявым), — але гэтага, відаць, таксама ніколі не будзе.

Пэўна, я сібарыт. Да сённяшняга вечара любіў усё беларускае (нават ласкавую грубасць, нават бесхрыбетнасць), акрамя каньяку. А сёння мы сядзелі ля акна, пілі гэты самы каньяк і закусвалі вялізнымі, з кулак немаўляці, ружова-жоўтымі і чырвонымі трускалкамі, што пахнулі ананасам. Нічога ў жыцці не было лепей. Урбанізм. «Румянасць булкі», «ананасы ў шампанскім», «лёды з бэзу».

Словам — хоць ты права першародства прадай. І за гэтым пачэсным заняткам канчаткова ўпэўніўся, што я патрыёт, што «и дым отечества нам сладок и прыятен (Фу!) "приятен" (дзекала недабітае!), і што ўсё добра ў залежнасці ад абставін. Нават адзінае неперашкаласнае на Беларусі — беларускі каньяк.

17 ліпеня. Субота

Усё пайшло кулём. 6-га атрымаў тэлеграму, што Геронім едзе на юбілей Глебкі. І выехаў першым аўтобусам. Мяты, пыльны, зарослы ўваліўся ў нумар гасцініцы «Мінск» і знайшоў там яго і Грышку . Былі на вечары. Наступныя два дні былі сапсутыя тым, што па яго вечна заходзілі. Вячэра, цверазілаўка, банкет, цверазілаўка. Толькі дзявятага засталіся ўрэшце адны, але тут да яго прыехала з Рыгі дзяўчына. Вось п'яная морда. І тут ужо яго перавыхавае толькі старасць, калі мы да яе дажывем. Былі ў той дзень на дні нараджэння ў Валі Барадулінай. Назаўтра (я не начаваў дома) з'явіўся дахаты, выпілі з Геронімам, пайшлі да Рыгора, а адтуль яны павезлі мяне на аўтавакзал. І паехаў я ў Рагачоў, і аўтобус зноў стаяў ля кожнага слупа. <...>

А ўчора званіў Генадзь. Нас трох з Рыгорам прызываюць на Далёкі Усход. Што ж, трэба ехаць. Прынамсі, хоць трохі незвычайнага, хоць неяк разбіць гэтае соннае кола быцця.

<...>

4 лістапада. Чацвер.

Рагачоў

З Уладзівастока выехалі — амаль суцэльная была зелень.

2-га прачнуліся — горы-букеты: залатыя, барвяныя, зялёныя, жоўтыя, малахітавыя, лімонныя, іржавыя. Тунэлі. Амур і сам Хабараўск у ззянні дня, гарадкі Бірабіджана.

А 3-га раніцай — Гонжа. І — сняжок. Прыцярушаныя снегам піхты, лімонныя лістоўніцы. Увечары ў агеньчыках недзе пад Магочай, у гэтых агеньчыках ранняй восені такая была занесенасць да д'ябла, такая закінутасць. <...>

Пад Прыісковай, 4-га, снегу як не было. Голыя сопкі. Шылка. На тым баку яе ў праменнях узыходзячага сонца бягуць па схілах, усё з аднаго іхняга боку, ружовыя, светла-ружовыя бярозы. І сопкі, прыціснутыя каменнямі нагрувашчанымі.

5-га, у аўторак, бліснуў недзе далёка між дрэў Байкал. Распадкі дзівоснай прыгажосці і ружовая шэрань на зямлі. У Іркуцку ніхто не сустрэў, невядома чаму.

І пайшлі станцыйкі. Як і дагэтуль, куплялі бульбу, салоныя грузды і рыжыкі ў слоіках, хлеб і іншае.

У Зіме з яе дужа «р-рюскім» вакзалам купілі чаромхі, і я ўспомніў гады вайны, інтэрнат і Урал. Які я ўсё ж стары.

Наступнага дня ў Марыінску былі яшчэ жоўтыя сям-там бярозы, а пад Новасібірскам паваліў густы снег.

Затое 7-га зноў гарэў бярозавы пажар і быў слуп Еўропа-Азія за Свярдлоўскам, а калі быў сняжок, то лёгкі, як пудра. Былі то мае мясціны часоў вайны. Нават станцыя адна называлася Ірэнская. Глядзеў, і ўсё мне здавалася: вось убачу, хаця і ведаю, што дурасць. Месцы тыя ад чыгункі — ісці ды ісці. А ўсё адно падобна. Рака зялёная, бо ў ёй перакінутыя горы, з рэдкім золатам бяроз. І скалы над лесам.

Восьмага праз Яраслаўль прыехалі ў Маскву, я толькі паспеў схадзіць на курсы, а ў 15.30 катанулі мы ўжо на Мінск. У гадзіну ночы з хвілінамі былі ў Мінску...

2-га лістапада ў гадзіну дня паехалі з маці ў Рагачоў. Панылыя палі, тарфяныя балаты, рэдкія і скупыя пад вечар агеньчыкі, а я рад, што вырваўся. Не хацеў на святы шмат піць — ну яго. Прыехалі вечарам, пасядзелі, ляглі спаць, і наступнага дня я не адразу дадумаўся, дзе я, а калі зразумеў — пачуццё радасці...

З раніцы пайшоў на Дняпро, лавіў, але хаця б разок клюнула. Сышло лецейка. Давядзецца паспрабаваць сакам. Пасля ўвесь дзень пісаў лісты.

Сёння лісты ўсе скончыў, схадзіў у горад і кінуў іх, купіў пару кніжак і зрабіў гэты запіс. Шкада, што сонца з'явілася толькі а другой палове дня, а раніцай крапаў дождж і сапсуў нам паляванне. А як добра было б ісці па іржышчах з сабакам, і каб вецер свістаў у рулю стрэльбы, а вакол голыя лясы. Нічога, нідзе не дзенецца.

Заўтра пастараюся напісаць эсэ для «Маладосці».

Зараз позна ўжо. Цемра за акном. Зноў, відаць, збіраецца на дождж, і хаця адчуваю сябе не дужа здаровым — шчасце поўніць мяне.

У пакоі водар яблыкаў, што ляжаць на акне (сам сёння зняў апошнія з галін і еў іх, марозныя, і падбіраў з зямлі), побач з лямпай — ласіны рог, што зрабіў мне дзядзька. Атрымаў паштоўку ад Адама і яшчэ раз пашкадаваў, што яго няма тут...

14 лістапада. Нядзеля

Пазаўчора ўначы напісаў яшчэ «Каложу». А ўчора ўстаў і ўбачыў на вокнах марозныя тропікі, а за акном — малады неглыбокі снег. Часткова менавіта гэты снег разбіў мне дзень...

Паслязаўтра, відаць, паедзем. І трэба ехаць, і нічога асабліва цікавага тут узімку не будзе (гэта не летнія ловы на Дняпры), і, у той жа час, шкада рабочага настрою, які ў Мінску абавязкова сапсуюць.

<...>

29 студзеня. Рагачоў

74 дні мінула. Амаль два з паловаю месяцы. Метадычнасць запісаў проста здзіўляючая — ну, падзецца няма куды. Даўно перабраліся ў 66-ы год, а я... Але гэта не толькі з дзённікам. Працу запусціў таксама страшэнна, на лісты з самага таго часу амаль не адказваў. 6 адправіў учора, 1 — сёння раніцай. Зараз напісаных ляжыць 9, ды яшчэ адказваць на 39. І лісты ўсё вялікія, важлівыя. Некаторыя з падборкай вершаў, іншыя — на 4 мае, дробна спісаныя старонкі. Добра. Ніхто не дапаможа, разблытваюся сам.

Зноў Рагачоў. Зіма. А тады я ад'язджаў. Пахнула яшчэ, нягледзячы на мароз, восенню, сям-там былі жоўтыя лісцікі. А пасля адлігі былі.

Прыехаў я тады з маці ў Мінск. Адразу праца па хаце, адразу беганіна за грашыма. Адразу, 19-га, сцэнар на студыі чытаць, адразу ідыёцкія заўвагі (пазней суаўтара прапанавалі, і плюнуў я за гэта на іх), адразу сябры і выпівоны. У «Маладосці» палаяўся з Панчанкам за «5966 год». Яму было нязручна і мне, забраў я рукапіс. Толькі пазней Брыль мне растлумачыў яго становішча, і мы сяк-так паразумеліся.

На тэлебачанне аднёс сцэнар — яны працягнулі месяцы паўтара, і ўжо ў студзені я яго ўзяў і аддаў на дакументальную студыю. Ды й там муць.

«Ладдзю» ў «Полымі» ўзялі чытаць, ды, відаць, не надрукуюць. П. казаў: «Што ты, братка. Гэта ж гісторыя... Герой такі-гэткі, п'е, з жанчынамі спіць». Нічога дзіўнага, калі ў кіно забаранілі лаянку (у полі, на калгаснікаў і на падначаленых — можна), паказванне выпівак (у жыцці — хоць з ног кідайся, абы не ва ўстанове), сцэны ў ложку (у кожнага, у залежнасці ад розных прычын, ад адной да дзесяцёх палюбоўніц) і іншае такое. Тарцюфы ў ролі заканадаўцаў і арбітраў прыгожага.

Чытаў газеты за некалькі месяцаў — добра, калі за год набярэцца па 10 цікавых матар'ялаў.

У Лужаніна працавалі над раманам. 72 ст. рэцэнзіі. Вось амаль два месяцы і працаваў.

Добра было хіба на дні нараджэння. Святкаваў 27-га. Добрая закусь і беларуская гарэлка з перцам — «жыватоўка», віно, слаўная кампанія. Быў начыста цвярозы, так, трохі ўсхваляваны. Усім, здаецца, было добра.

І, галоўнае, спявалі. Так спявалі, што слёзы і смех прасіліся з вачэй...

...хавалі бедалагу Ігара Хадановіча . Таленавіты хлопчык, бедны хлопчык. Няшчасны лёс: «У счастливого недруги мрут. У несчастного — друг умирает» .

Гэтая свалота, якая забіла яго, і словы яе: «Раечка, подожди, я тут одного пшека научу говорить по-русски» стаяць у вушах. І вось свалоце, забойцу дадуць максімум восем год, а чалавеку, які абяцаў расцвісці ў неабыякога празаіка, — магіла.

Я люблю людзей, але менавіта таму гэткіх, як тое быдла, што гаспадарыць у нашым горадзе, ды яшчэ ногі на стол кладзе, — я прылюдна вешаў бы. Збіць, а пасля вярнуцца з бандай яшчэ раз, наваліцца на сплываючага крывёй і дабіць. Якая ж тут «непреднамеренность убийства?» Фашызм гэта, вось што!

<...> матка забітага казала камусьці (ён няўдала суцяшаў і сказаў, што хаваюць родных, хаваюць бацькоў): «А, сыночак. Калі сын матку хавае — гэта ўжо закон, так і трэба...»

Ваенная ўдава. Вырасціла сірату ад немаўляці да чалавека, добрага хлопца, мужа, пісьменніка. І ўсё дзеля таго, каб тупое быдла, якое ўлезла да суседа, жарэ ў ягонай хаце, ды яму ж на стол і с..., — узяло ды забіла.

Стаяў ля труны. Партрэт на сцэнцы малады, вясёлы. Праводзіў на могілкі. Народу было шмат. Разумелі. Ішлі без шапак, як належыць: ад брамы і зноў да брамы. Глотка аж разрывалася, здавалася, задыхнуся. Марозу не адчуваў. Слёз не было. І гэтыя жалю вартыя зімнія прымулы ў вазончыках, замерзлыя па дарозе ўжо.

Пакінулі чалавека ў зямлі і рушылі. У мерзлай зямлі. Нават шэрага таго неба не ўбачыць. Адзін.

Ішлі з Зянонам. Шапкі надзелі за брамай — ды і ўсё. І ханжанства наша ў газетах нават «па зверску забіты» выкрасліла. «Не варта». «Нашто?»

Адно ведаю: дня таго, чорнага гэтага твару на марозе, забінтаванага ўсяго, літасці гэтай менавіта да таго, да каго не трэба, слёз матчыных — гэтага я не забуду. Гэтага я ім, свалоце, патэнцыяльным фашыстам, гэтага я ім не забуду.

19 красавіка. Аўторак

Уначы... адзін з самых страшных сноў у маім жыцці... Нібыта мы бяжым з Янкам Брылём ад нейкай страшнай небяспекі. Неба ўсё чорнае, нізкае, і ўрыўкі хмар нам насустрач. Але ўцякаем мы не таму, што небяспека для нас. Яна для ўсіх, і мы ад яе бяжым і дзеля таго, каб папярэдзіць людзей, якія сядзяць у нейкім змрочным будынку, падобным адначасова і на палац, і на замак. Там — група людзей, і сярод іх жанчына, якая мне тое, што называецца «даражэй за ўсё». Бяжым. Бачу сябе і яго — збоку. Ведаю: уцячэм, папярэдзім, усе схаваюцца ў падпол — і, можа, выжывуць. А над гарызонтам, паступова-паступова, яшчэ чарнейшыя, чым неба, вырастаюць вяршыні хмар, падобныя на шапкі атамных грыбоў.

Дабеглі. Кідаюся туды-сюды — няма. І раптам крык, і якраз у той момант, калі пікі хмар выраслі на палову неба — усе на нас. Нехта пабег ад замка ўніз, па схіле, па партэрах, толькі не зялёных і чатырохкутных, а нібы паловы выцягнутых авалаў закругленымі часткамі ўніз, адзін на адзін, як луска. Фіялетавага колеру яны, ад водсветаў з неба.

Не ведаю, яна ці не, але ратаваць усё адно трэба. Бягу за ёю, задыхаючыся, бо вось-вось канец свету. Нябесная праява абагнала нас, загінаецца перад намі ўніз, як акіянскі вал. Я ўсё больш упэўнены, што бяжыць — яна. Наздагнаў, схапіў, цягну назад бягом, але адчуваю: нават калі падымемся на верхнюю пляцоўку замка, дзе балюстрада, — не паспею. А спуск пад зямлю — адтуль.

І вось падымаемся... І тут расселася рваным палотнішчам неба, і адтуль, пункцірамі, чорнае ў зямлю. А пасля, як чорныя сляды трасірных куль, як чорныя падучыя зоркі, і цэнтр, адкуль яны лятуць, — проста перад намі, нібы глядзіць на нас. Устае нешта такое, чаму няма імя, апакаліптычнае. І нібыта коннікі і языкі, а мы бачым чорныя сляды і ведаем, што тых слядоў, якія цягнуцца да нас, мы не ўбачым. Нешта кідае нас у змрок. Прачынаюся. Вакол — хаос. Дзівам уцалеў наш будынак, амаль знішчаны. Выносіць на руках з падзямелля яе, твар рассечаны глыбокім шнарам, але скура такая, як і на ўсім абліччы. Проста нібы ўпадзіна. Глядзіць на мяне, усміхаецца, і я ведаю, што гэта яна, але аблічча — чужое. Гэта, што адбылося, менавіта так дзейнічае на тых, хто застаўся жывы, мяняе іх. І нават не чужое абліччa, проста знаёмы твар іншага чалавека. Прачнуўся...

Адразу, як прачнуўся тады, зразумеў, што гэта і ёсць пачатак «Чазеніі». Доўгашуканы, той, які так доўга не даваўся ў рукі. Калі гэта напісаць, як трэба, гэта дасць настрой часу і стан душы героя, а потым досыць будзе даць пару намёкаў наконт ягонай прафесіі — і ўсё будзе, як на далоні, можна будзе разгортваць характар. І ўзрадаваўся, што не пачаў рэч раней, не сапсуў. Як добра! Запэўніўся, не трэба спяшацца пачынаць, калі не даецца. Спакай, мозг сам будзе думаць у садзе, падчас хады, на рацэ, у сне — і ўсё тады ты атрымаеш дарма...

І яшчэ думка. Скончыць трэба таксама сном. Але светлым. Чалавек вылечыцца.

9 мая. Панядзелак

..Папарадчыў усё на стале, падрыхтаваўся, адклаў патрэбную на «Чазенію» колькасць паперы (і ўсё адно вылезу з яе, вядома)... Сёмага з самай раніцы нікуды не хадзіў. Дзень быў пахмуры і халодны, і таму някепска працавалася. Пачаў «Чазенію», трохі захапіўся ўспамінамі і, вядома ж, размазаў. Але крэсліць буду ўжо ў машынапісным экзэмплярах. Працаваў цэлы дзень... Спаў, як забіты, тым больш што вокны заўсёды адчынены. Даводзіцца толькі ваяваць з хрушчамі. Як заляціць — хапаеш яго за шкірку і выкідаеш з кухні на двор, каб не вярнуўся. Колькі выкінеш — столькі іх і малоцціць у вакно.

Учора рабілі човен, але я амаль не дапамагаў. Пісаў, закінуўшы ўсё астатняе. Амаль цэлы дзень быў галодны. Не хацелася есці самому, а яны вырашылі скончыць усю драўляную работу. І скончылі. Засталося заканапаціць, засмаліць, зрабіць «буфет», матор паставіць і лаўкі зрабіць.

Вечарам абмывалі канец працы пад вяндліну, халаднік і тушаную цяляціну з бульбай. І такія там размовы ішлі аб старых знаёмых, хутаранах, сваяках і сябрах па кавалерскіх гулянках і паляваннях — любата. Пасля гастранамічную размову завялі. Столькі было выказана рэцэптаў — можна было б чвэрць кухарскай кнігі напісаць. І, як ні дзіўна, было гэта вельмі цікава, бо падмацоўвалася выпадкамі з жыцця, паралелямі, анекдотамі, якія здараліся з вынаходцамі або аматарамі таго ці гэтага халадніку, смажанага зайца, вэнджанай рыбы і г.д. Вечарам пісаць, вядома, не мог. Сядзеў ды галоўкі тут жа крэмзаў, як дурань.

«ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ» | № 11 (111) | 27 лістапада 2015 | № 45 (462) Новы Час

«Радзімаю ніколі не стамлюся...»

Васіль ДЭБІШ

13 снежня адзначае свой юбілей вядомы берасцейскі літаратар і мастак Лявон Валасюк.

Як мастак, ён вядомы сваім удзелам у выставах з 1981 года, а як паэт — з 1982-га, калі «адзначыўся» першай паэтычнай публікацыяй (верш «Озеро Гать») у абласной газеце «Заря». З тых часоў за плячыма творцы шмат абласных, рэспубліканскіх і міжнародных выстаў, стос выдадзеных паэтычных і празаічных кніг...

Пазнаёміўся я з Лявонам Валасюком у далёкім 1989 годзе, калі па размеркаванні, пасля заканчэння Мінскага інстытута культуры, быў накіраваны на працу загадчыкам клуба брэсцкага мясакамбіната. Да мяне ў клуб яго прывёў мастак-афарміцель мясакамбіната Алесь Шышко, чалавек шырокай душы і «вольных» поглядаў на жыццё, які, як і я, пісаў вершы і марыў пра незалежную Беларусь. Тая першая сустрэча з Лявонам адкладася ў памяці на ўсё жыццё. І перш за ўсё тым, што Лявон нагадваў сабой не маладога мужчыну (яму ў той час было 33 гады), а нейкага казачнага дзеда Быльца з бабулінай казкі: высокі, плячысты, цёмнавалосы, напаўлысы, шырокія, доўгія, амаль што да вушэй, вусы, густая смаляная барада, і позірк — спакойны, задуменны. Разгаварыліся. Аказалася, што ён працуе побач, на «Рыбгандлі», мастаком-дызайнерам.

Мы часта бачыліся ў мясакамбінатаўскай майстэрні, цытавалі вершы, вялі размовы і спрэчкі пра паэзію, мастацтва ды ўвогуле пра нашае жыццё. Цікавыя наступалі часы, шалёныя. Бела-чырвонымі ніткамі былі вышыты ў нашых галовах мары і надзеі: вось-вось мы станем вольнай, еўрапейскай дзяржавай:

Дачакаліся...
Белая квецень
Зірнула ўранку
У стомлены твар
Беларусі...

— натхнёна чытаў Лявон адзін са сваіх ранніх вершаў, які намнога пазней будзе надрукаваны ў яго першым беларускамоўным паэтычным зборніку «Леаніды». Мы цвёрда верылі: духоўна і маральна спляжаная Беларусь паўстане з каленяў. Гэтую веру, адчуванне перамены можна пабачыць у многіх творах Лявона Валасюка. У вершы «Памяць» ён піша:

Я адчуваю,
Як волат-зубр
З сівой выходзіць цемры
І трэцца бокам аб мяне...

На жаль, тыя «мясакамбінатаўскія» мары і надзеі, якімі мы карміліся, жылі, аказаліся нязбытнымі, згубленымі. Словы «духоўнасць», «воля», «беларуская мова» па-ранейшаму раздражняюць чыноўнікаў ад улады. І ад пісьменніка патрабуецца вялікая мужнасць, каб заставацца самім сабой, да канца несці крыж праўды. Толькі сіла духу здольная перамагчы сілу зла. У кнігах Лявона Валасюка яны, адвечныя, вядуць непрыхаваную барацьбу:

Мала
Добрых слоў...
Безліч
Незнаёмых твараў...
Паміж сноў
Палёт сініц....

Перад намі мастак, пісьмо якога, заснаванае на асацыяцыі, канкрэтным вобразе і мностве суб'ектыўных тлумачэнняў яго:

Уткнуўся ў бераг
Плыткае ракі
Стары забыты човен...
След стомленай нагі
Пільнуе чарот....

Лявон не шукае зразумелага і відавочнага ўсім, а імкнецца да сваёй неспасцігальнай, але менавіта гэтым і цікавай вобразнасці.

Як адзначыў Алесь Каско ў прадмове да зборніка «Леаніды», вершы Лявона Валасюка не проста «замалёўкі з натуры, а іскрынкі памяці, знічкі імгненняў быцця».

Пошукі згубленай гармоніі — патаемная малітва душы паэта. Ён не імкнецца тлумачыць нейкія незразумелыя факты і з'явы, не ўздымае шэраг праблемных пытанняў, накшталт беларускай дзяржаўнасці, мовы, якія рана ці позна давядзецца вырашаць, ён, як мастак, малюе згукі жыцця:

Старыя шыбіны
Пад пылам.
Аббіты абцасам
Бацькоўскі парог...
Да болю любімы
Кут родны,
Кут мілы.
Забінтаваны
Палоскай дарог...

У Лявона многа вершаў-маленняў, споведзяў:

Жыўлюся роднаю зямлёю,
Блакітам вышыні гаюся.
Малюся мове матчынай святой.

Паэт моліцца слову, маці, якая дала жыццё, моліцца зямлі, якая яго ўскарміла, жаваранкам і буслам, вятрам і росам, снягам і сонцу. Яго найпершае жаданне — з усіх дарог вяртацца дадому:

Познія сны-бліскавіцы,
Пахі травы і вятроў,
Голас на досвітку,
Спеў касавіцы,

Лявон Валасюк

Крокі няспынныя...
Дома я зноў!..

Зрокава і колеравыразныя сімвалы праходзяць праз усю творчасць Лявона Валасюка. Нават назовы ягоных кніг пацвярджэнне таму: «Знакі на валуне», «Вяртанне берасцейскай стралы»... Камень, страла, крыж, вада — увасабленні той неўміручасці і жыццястойкасці, да якой трэба імкнуцца нашчадкам. Вада не толькі жыццядзейная і жыццястойкая сіла. Яна яшчэ і першакрыніца, першавыток чалавечай мудрасці.

У вершах «Раўнавага», «Рака Лясная», «Вяртанне берасцейскай стралы», «Камень-валун»,«Абярэг» і іншых аўтар вядзе роздум пра лёс Бацькаўшчыны. Несуцешныя думкі тыя... У працытаваным вышэй вершы «Абярэг» ён прызнаецца:

У Час апошняе адлігі
Час пакаяння за грахі
Пад гэтым знакам настае.
А думкі кволыя мае
Плывуць, чапляюцца,
Бы крыгі,
За веснавыя берагі...
Ці абярэг мне дапаможа
У чорным покрыве ракі,
Магутны, Божа?!

Думкі, услед за якімі імкне герой, досыць розныя: аб родных загонах, маці, аб пакінутай вёсцы і шчымлівым, трапяткім каханні:

Пах летніх траў
Успамінам павеяў...
І нечым новым і тонкім
Ад цела твайго маладога.

Лірычныя абразкі, філасофскія развагі, афарызмы — усё гэта агулам выяўляе як характэрны вобраз самога аўтара, так і нашага неадназначнага часу:

Праз шыбіну
Ліецца святло
Нечаканага дня...
Хмаркай белай
Адхілена
Фіранка льняная.

(«Вяртанне на Радзіму»)

У вершах Лявона Валасюка асабліва яскрава вымалёўваюцца характэрныя беларускай паэзіі супастаўленні «тады-цяпер». Тады — стаяла «хаціна новая ў вэлюме вянчальным», цяпер — «цячэ ручай змярцвелае вады», тады — гучалі «косаў звон і спевы», цяпер — «нат чорны воран не ляціць сюды». З аднаго боку — незгасальная сіла веры ў адраджэнне Беларусі: «Я вярнуся скрозь туман забыцця», з другога — разуменне рэальнага становішча на Радзіме. Адсюль — шчымлівы адчай творцы, пытанне сабе і чытачу, як у вершы «Экалогія»:

Я птушак
Жытам накарміў —
Птушкі памерлі.
Я кветкі
Вадою паліў –
Кветкі засохлі...
Чым накормяць,
Напояць
Мяне?..

Паэзія Лявона Валасюка — гэта паэзія перажывання, роздуму, вобразаў, насычаных уласнымі назіраннямі, жыццёвым вопытам і грамадзянскай мужнасцю:

Пах радзімы –
Сарамлівай
Ссохлай кветкай пад нагой...

Верш нібыта ні пра што. І пра многае. Пра страчанае, ненабытае, непрамоўленае, пражытае і перажытае. Вершы Лявона Валасюка даволі адметныя, хоць месцамі і цьмяныя, мае месца і эмацыянальны хаос:

Дзень заціхае —
Соннае дзіця.
Кладзецца нерухома
Снег на дарогу.
А мне яшчэ
Так доўга крочыць.
Ісці самотна ў ноч,
Праз ноч...

Той-сёй з літаратурных крытыкаў паблажліва ўсміхнецца: ненатуральна, «зроблена», штучна, непрыгожа. Паважаныя «знаўцы», а ці натуральнасць заўжды прыгожая? Сціслы, лаканічны верш, які прапаноўвае аўтар чытачу, можа, і не адпавядае ўзорнай вобразнай яскравасці, але ў яго ёсць сваё, характэрнае, адметнае нервовае трапятанне душы, якое надае твору праўдзівасць, асвятляе, падобна маланцы. Яно робіць і цябе, чытача, відушчым, здольным на адкрыццё:

На абрыўках аблокаў
Сумны верш
Я пішу...
Боль па радзіме...

Ці:
Без роднай мовы
У родным краі
Час спыніўся...

Вершы Лявона Валасюка тужліва-светлыя, датклівыя, як празрыстая павуцінка на вятры (Алесь Каско). У іх адчуваецца паглыбленасць думак, уласная перакананасць, лагодная ўсмешка і журботная задуменнасць, а то і філасофскі, «разанаўскі» роздум.

Сярод дамоў
Цень ходзіць, маўчыць...

Дарогі, дарогі!.. Шляхі жыцця. Што галоўнае? Што адметнае? Што адышло — назаўсёды? Што засталося? «Аббіты абцасам бацькоўскі парог» ці «шэпт лісця, згарэлага ўначы?» А можа, «пячаткі рук і босых ног» на замшэлых плячах валата. Менавіта «босых», як і душа мастака-паэта. Вершы — яе крыж, яе боль...

Але існуе і другі бок душы: прага жыцця, адчуванне харавства прыроды, роднай мовы, слова, песні. У вершах Лявона Валасюка праслаўляецца вёсачка Песцянкі, што на Кобрыншчыне, дзе паэт нарадзіўся і вырас, Граеўка — мікраён у абласным цэнтры, старажытны Брэст, у якім ён жыве і творыць.

Невядомасць.
Ціш і тайна...
Нерухомы
Сон быцця...
Крыкне птаха.
Гук павісне
Над вясёлкаю
Жыцця...

Гэта жыццё цудоўнае ва ўсіх сваіх праявах. Каб без фальшу адлюстраваць яго непаўторныя імгненні, паэт спалучае на аркушы паперы святло разнастайных колераў, ад шэрага — колера суму па Радзіме, да чырвонага — колеру сонца. А яшчэ белага — колеру снегу і вольнай Беларусі. Беларусь як «сонца незгасальнае» — гэта мроя паэта.

Радзімаю
Ніколі не стамлюся...
Вадой крынічнай прагна наталюся.
У родны край
Не раз яшчэ вярнуся
Самотным надвячоркам
Беларусі...

Няхай жа, Лявон, гэтае вяртанне будзе заўсёды шчаслівым!

Сакратарыят Саюза беларускіх пісьменнікаў шчыра віншуе сябра нашай арганізацыі, галоўнага рэдактара-ўкладальніка літаратурнага альманаха Берасцейшчыны «Жырандоля» Лявона Фёдаравіча Валасюка з блізкім 60-годдзем і жадае яму радасці і сонца ў жыцці і творчасці!

«Церабіць сваю сцежку»

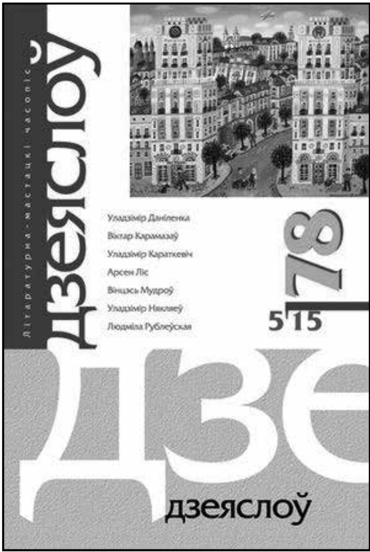
Ну вось, нарэшце, і нас каранавалі Нобелеўскай прэміяй.

Цяпер і мы ў гэтым свеце — разумныя і таленавітыя людзі. Прынамсі, у літаратуры. Засталося як бы самае простае — паразумецца і згуртавацца, выявіцца трывалай духапад'ёмнай нацыяй, каб, нарэшце, з гонарам называцца беларусамі... Але насамрэч гэта цяжэй, чым займець вышэй згаданую ўзнагароду.

Таму нечаканая публікацыя ў 78-м нумары часопіса «Дзеяслоў» дзённіка **Уладзіміра Караткевіча** «...Трэба церабіць сваю сцежку» (1965–1966 гады), роўна праз паўстагоддзя пасля яго напісання, вядома, — падзея для беларускай нацыянальнай літаратуры вельмі значная (фрагменты гэтай публікацыі друкуе і лістападаўская «Літаратурная Беларусь»). Уладзімір Сямёнавіч, як і ва ўсіх сваіх творах, выключна каларытны як чалавек і асоба, сюжэтна непераймальны, моўна і доследна энцыклапедычны, стылёва прыцягальны, тэматычна ненатольны ў зацікаўленасцях і абсалютна неадчувальны да аб'ёмнасці пісьма... Сям-там з гэтых нататкаў ужо праглядвала аповесць «Чазенія». Зрэдзьчас зашкальвала фантазія аўтара (мабыць, думаючы пра сюжэт чарговага княжскага балю, пісалася і такое): *«Галя і мама цэлы дзень важдаліся на кухні: фарш для піражкоў з грыбамі, заліўная сяўруга, трусік з буракамі па-беларуску, смажаная па-рагачоўску гусь і г.д. Нават я круціў хрэн. (...) 7-га з раніцы прыйшлі Гансоўскія, Клятэцкія, Машчанкі, і пачаўся «абед сілен». Акрамя вышэйпамянёнага яшчэ марынаваная рыба, марынаваныя ігрушы, агуркі, сыр, вэнджаная каўбаска. Танцавалі. Выпілі моцна. Ад колькасці з'едзенага ахапіў нас нейкі вясёлы адчай, азарт ці чорт яго ведае што. Пайшлі яшчэ да Клятэцкага і там напалі на вэнджанага ляшча, ікру і іншае»*. Вядома, свята Кастрычніцкай рэвалюцыі... Але ж не да такой *багатай* ступені панстваваў савецкі чалавек у беларускай глыбінцы па тым часе. Аднак і гэтым — нязбытным пожадам немагчымага — магутны талент Караткевіча. І — верай у перамогу беларускай чалавечнасці і справядлівасці. Бо ўжо ў запісе з пахавання забітага маладога пісьменніка Ігара Хадановіча чытаем наступнае: *«Ішлі з Зянонам. Шапкі надзелі за брамай — ды і ўсё. І ханжаства наша ў газетах нават «па-зверску забіты» выкрасліла. «Не варта». «Навошта?» Адно ведаю: дня таго, чорнага гэтага твару на марозе, забінтаванага ўсяго, літасці гэтай менавіта да таго, да каго не трэба, слёз матчыных — гэтага я не забуду. Гэтага я ім, патэнцыяльным фашыстам, гэтага я ім не забуду»*.

Ды, на жаль, усё гэта і па сёння ёсць. Не сумняваюся, што дзённік У. Караткевіча будзе прачытаны шырокім колам прыхільнікаў аднаго з апосталаў нацыі.

А каб вярнуцца да гістарычных каранёў беларушчыны — чытайце прыпавесць **Уладзіміра**

Някляева «На ўсякім свеце». Гэта, па вялікім рахунку, выдыхнутая вершам паэма родавага беларускага лёсу. І я мяркую, яна б лацвей чыталася і даверлівей успрымалася, калі б не мела ў аснове сваёй мастацкай задумы пазнавальную біяграфічную фактуру аўтара (многія імёны не прыхаваныя, месца і мясцовасць — таксама, нават згадваецца сапраўднае прозвішча маці — Магер, якое чамусьці не дае спакою сваім паходжаннем, хоць сябе — галоўнага героя ў адзіным ланцугу роду — Някляеў падае пад імем Стась). Як заўсёды ў Някляева, усё трымаецца на адметных, сцэнічна завершаных і запамінальных афарыстычных дыялогах, якія, што праўда, не заўсёды да канца лагічна звязваюцца паміж сабой падводкамі-развагамі таго самага галоўнага героя. Ці не таму ў працэсе чытання з'яўляецца адчуванне, што аўтар надта ўжо стараецца тлумачыць сябе і сваё (улічваючы, што напрыканцы нумара працягваецца публікацыя Сяргеем Шапранам «аўтабіяграфіі» Някляева), нібыта па нажытым і створаным ім атачэнне не зможа само распазнаць яго сутнасці і ацаніць важкасць ягонага грамадскага і творчага набытку... Гэта суб'ектыўнае. А што да прыпавесці, то тут буду аб'ектыўны: твор скрозь пазначаны філігранным майстэрствам, і ён, бясспрэчна, таленавіты і непадробны сваім стылем і глыбокай філасофскай ідэяй. Бясконцы колазваротны сюжэт змены чалавечага жыцця і смерці — плоці і духу — паўстае ў тэксце як метафара вечнасці родавага, нацыянальнага і духоўнага. *«Божа літасцівы! — узмаліўся Стась. — Калі ж яно скончыцца? Колькі ж будуць азірацца наўкол, шукаючы сябе, беларусы — і не верыць, што яны ёсць? Ну як так: Ты даў нам зямлю, а саміх сябе на зямлі не даў? Ці гэта тая прывілея, якая чакае нас на нябёсах? Тады скажы нам пра гэта, Госпадзі! Дай знак, каб мы не мучыліся. Каб не шукалі на гэтым свеце тое, што чакае нас на тым...»*

Вось што гэта за знак?.. Дзе наш лёс?.. На зямлі?.. На нябёсах?..

Стась паглядзеў на ўсіх — ніхто не зрушыўся, не здзівіўся. Ніхто не ўбачыў знаку, апроч малога Мацея, які стаяў, закінуўшы галаву ў неба, адкуль цяжкі, як Гаспадар-камень, усё ж абрушыўся гром. Здавалася, пад ягоным цяжарам раструшчацца Багушы, травой пакладзецца лес, але і грому не пачуў ніхто».

Раю пачытаць. Вартая роздуму і шырокай увагі рэч.

Ну і следам — яшчэ адзін з выбітных твораў прозы, якія давялося прачытаць сёлета — аповесць **Вінцэся Мудрова** «Албанскае танга». Для прыхільнікаў беларускай літаратуры са стажам не сакрэт, што Мудроў з маладосці пераймаецца дзіўнай, як для нас некаторых, краінай Албанія, што з цягам часу стала яго душэўным захапленнем і «творчым хобі», якое, у рэшце рэшт, і выснавалася ў такую таемна захапляльную і глыбока лірычную рэч. За невераготна займальным і адмыслова (моўна і стылёва) напісаным тэкстам адкрываецца прырода «чужога» (незнаёмага) чалавека і прырода адчужанай, але амаль знаёмай і зразумелай нашаму чытачу ўлады. Сутнасць яе нязменная — крывава-дыктатарская. І якім сіметрычным фонам накладваецца на асноўны сюжэт твора наш беларускі след, што, у адрозненне ад албанскага, усё яшчэ працягвае цягнуцца ў сваё змушанае светла-аблуднае будучае...

«Яны ўдвух падцягнулі столік да сценкі. Сёмка ўпіхнуў штэпсель у разетку, і на панэлі радыёлы загарэлася зялёнае вочка.

— Слухай, а як гэта прозвішча таго албанскага дыктатара? — запытаўся Гармозін, паціраючы навярэджаныя рукі.

— Энвер Ходжа.

— І колькі ён там панаваў?

— Сорак гадоў.

— Й-оп... гэта ж трэба... столькі часу з людзей здзекаваўся, — ужо з кухні азваўся Гармозін.

— З дыктатарамі ў Еўропе скончана. Чытаў праект канстытуцыі? — крыкнуў Мікола, насунуўшы кружэлку на бліскучы шпень. — І ў нас будзе як у людзей — два прэзідэнцкія тэрміны адбыў — і свабодны. Дай іншым пакіраваць!

— Э-ээ, Калян, што тая канстытуцыя, — крыкнуў Сёмка, бразнуўшы кілішкамі. — Сёння напісалі, заўтра на тое забыліся...»

Гэта быў галадняваты, але такі абяцальны 1991 год.

Аповед **Віктара Карамазава,** які даўно прыкіпеў да тэмы выяўленчага мастацтва, напісаны ў спакойна-разважлівым традыцыйным стылі, адпаведным, як кажуць, узросту аўтара. І хоць называецца апавяданне «Ван Гог», яно пра мастака сучаснага, нашага, які праз творчасць сусветна вядомага класіка шукае сваё (нацыянальнае) месца ў адзінай выяўленчай галерэі свету... Пакуты і перажыванні нараджаюць новыя вобразы зямнога жыцця. Да таго ж *«сваю карціну ён не пісаў для ўсіх, для ўсяго народа, як яшчэ нядаўна казалі і патрабавалі ад мастака. Пісаць для ўсіх хлусня. Усім яна навошта? Ды і яму хапала адной жывой душы, якая чакала сустрэчы з ім, з яго Ван Гогам»*.

Фантасмагорыя, замешаная на вобразах існых *герояў* Гародні, склала аснову апавядання «Фара» **Альжбеты Кеды** (Алы Петрушкевіч). Тэкст напісаны з любоўю і душэўнасцю, але з зашыфраванай фактурай, што не дае неабазнаным чытачам у поўнай меры быць спагаднікамі і спачувальнікамі дзейства і роздумаў пісьменніцы. Аднак яе святая вера ў аднаўленне гістарычнай Фары мацуе і трымае ў межах мастацтва гэты хісткі беларускі сюжэт.

Друкуюцца таксама два апавяданні **Міхася Булацкага** (эсэістычна-публіцыстычнага складу) і тры гісторыі з жыцця маладой дзяўчыны **Таццяны Будовіч-Барадулі,** якая больш вядомая як паэтэса.

Захоплівае сваім нова-нязнаным, як для мяне, паказам жыцця і творчасці выдрукаваны фрагмент з рамана **Ральфа Дутлі** «Апошняя паездка Суціна» ў цудоўным перакладзе з нямецкай мовы В. Дзядок. З імем гэтага выдатнага мастака, яўрэя, ураджэнца Беларусі, я ўпершыню пазнаёміўся яшчэ ў 1970-х гадах. Рэпрадукцыі яго карцін («Кухарка», «Жанчына ў чырвоным», «Мацярынства») заўсёды таемна засяроджвалі ўнутраным жыццём сваіх герояў. Але па маладосці не дайшоў да таго, каб глыбей пазнаёміцца з біяграфіяй мастака. І толькі вось гэтая публікацыя па сутнасці выводзіць мяне ў той няпросты для жыцця свет, у якім ствараліся яго карціны. «Убачыць Парыж — і памерці» — гэтае метафарычна-пустышнае выслоўе для сузіральных турыстаў-вандроўнікаў, але не для мастакоў. Бо мастакі менавіта там і паміралі... праўда, кожны па-свойму... тым больш у 1943-м годзе... З'явілася жаданне прачытаць раман цалкам.

Друкуюцца тры аповеды ўжо вядомага чытачам «Дзеяслова» ўкраінскага пісьменніка **Уладзіміра Даніленкі** (пераклады В. Стралко). Гэта нацыянальна заангажаваны творца, глыбокі і псіхалагічна тонкі лірык. Аповеды адметныя нечаканай фактурай і жывым сюжэтным дзействам.

Новая публікацыя вершаў **Людмілы Рублеўскай** уяўляе сабой спробу выявіць абрысы новай эстэтыкі ў працэсе своеасаблівага сумяшчэння маскульта і элітарнасці, пачуццёвага і інтэлектуальнага. Хоць пасля першага радка яе часопіснай нізкі *«Я не ведаю імёнаў кветак, птушак і начальства»* мне, прабачаюся, іранічна згадаўся Павел Ізотавіч... Ну, але гэта так, для сцёбу... А што да самой вершаванай публікацыі, то насамрэч, яна цікавая, бо, можа, не слова, але агульная вобразная карціна паэзіі Л. Рублеўскай падаецца калі і не зусім новай, то ўсё ж абноўленай, і пры гэтым заўважнай і прыцягальнай для чытача.

Калі памёр кароль Артур,
Міргнулі разам маніторы,
На хвілю прыпыніў паркур
Павук у прыцемку канторы,
Іржой пакрапала вада
З нікеляваных кранаў свету,
І працягнулася хада
Эпохі феяў інтэрнэту.

На гэтым тэхнічным фоне чытачы не застануцца безуважнымі да жывых, мінорных вершаў **Алеся Гібок-Гібкоўскага** з нізкі «Бывай, маё сонца, бывай...», прысвечаных вечнай (а ў дадзеным выпадку канкрэтнай) тэме кахання.

Таленавітай і шматабяцальнай для мяне стала падборка вершаў малавядомага **Ігара Сіроткіна.** Сутнасна вызначаныя творы на фоне таямнічасці...

Дарога на поўнач, і неба –
ратунак ад стомы.
Жыццё не спыняецца,
толькі гусцеюць крыжы.
Мне варта заплакаць,
бо хутка прыеду дадому.
Ды трэба смяяцца,
бо ўбачаць, што я тут чужы...

Апрача мастацкіх публікацый у нумары даволі шмат тэкстаў іншых жанраў.

Не раіў бы чытачам прамінуць і эсэ **Міхася Скоблы** з будучай кнігі «Саркафагі страху». Гэта працяг публікацыі твораў з будучай кнігі. Аўтар выпісвае сваё бачанне асобных постацей літаратуры і вобразна ілюструе тое, што адбываецца ў сучасным яе працэсе. Ёсць запамінальна-ўражлівыя вобразы ўкраінскага паэта В. Стуса, узнята праблема ўвекавечвання М. Багдановіча, закранута тэма абароны нашай класічнай спадчыны ад нігілізму маладзейшага пакалення, ёсць развагі над псіхалагічна-творчым «турэмным пленам» аўтараў сённяшняга часу...

Прыцягвае ўвагу вялікі артыкул **Арсена Ліса** пра пачаткі выяўлення і паступовае станаўленне беларусаў як культурнай і самадастатковай нацыі і дзяржавы.

Я ўжо ўпамінаў, што працягваецца публікацыя «незавершанай аўтабіяграфіі» У. Някляева, якую нястомна *вершыць* **Сяргей Шапран.** Можна пазнаёміцца з артыкулам **Лады Алейнік** пра «дзядзькаванне» ў рамане Уладзіміра Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім» («звычай ці міф?»). Крытык Ціхан Чарнякевіч гутарыць з **Леанідам Галубовічам,** а паэтка Валярына Кустава з каляжанкай **Любоўю Турбіной.** Празаік **Уладзімір Сіўчыкаў** спрабуе стварыць «урбаністычны партрэт» мастака Ігара Рымашэўскага. Літаратар **Анатоль Трафімчык** рэцэнзуе «выбраныя творы» В. Таўлая і кнігу «Пан Трудоўскі» К. Лейкі. Пісьменнік **Максім Клімковіч** цёпла разважае пра нядаўні раман А. Аркуша «Мясцовы час».

Напрыканцы нумара ў рубрыцы «Дзеяпіс» чытачы традыцыйна могуць пазнаёміцца з анатацыямі новых кніжных навінак.

Няхмурнай вам восені і чыста-снежнай зімы! І — цікавасці да айчыннай літаратуры.

ЛеГАЛ

Будзьма з «Дзеясловам»!

Падпісацца на часопіс «Дзеяслоў» можна ў любым паштовым аддзяленні Беларусі і спраўна атрымліваць яго шэсць разоў на год.
Індэкс для індывідуальных падпісчыкаў — 74813,
Для ведамаснай падпіскі — 748132.
Будзьма разам!

Пераможца Ганкураўскай прэміі

У гэтым годзе лаўрэатам французскай літаратурнай прэміі стаў пісьменнік Маціяс Энар, які атрымаў узнагароду за раман «Компас».

У кнізе раскрываецца тэма адносінаў Усходу і Захаду і распавядаецца аб успрыманні гэтых частак свету героем кнігі — аўстрыйскім музыказнаўцам.

Шэсць з дзесяці членаў журы прэміі прагаласавалі за раман М. Энара. Сам пісьменнік прызнаўся, што гэтая навіна яго агаломшыла: «Я вельмі шчаслівы і вельмі здзіўлены».

Грашовае ўзнагароджанне складае ўсяго 10 еўра, аднак перамога ў такой прэстыжнай прэміі гарантуе папулярнасць ды імклівае распаўсюджванне кнігі.

Ганкураўскай прэмія — галоўная французская літаратурная прэмія, якая прысуджаецца з 1903 года аўтарам празаічных твораў, напісаных на французскай мове.

Украінская кніга — выданне года ў Вялікабрытаніі

Зборнік вершаў «Палёт над Чорным морам» Ігара Паўлюка стаў кнігай года ў Вялікабрытаніі. Упершыню ўкраінскі паэт атрымаў перамогу на Туманным Альбіёне.

10 лістапада былі апублікаваныя вынікі адкрытага галасавання. На думку чытачоў з усяго свету і брытанскага ПЭН-цэнтра, лепшай кнігай у гэтым годзе стала «A Flight Over the Black Sea» («Палёт над Чорным морам»), якую пераклаў Стывен Камарніцкі.

Вершы І. Паўлюка, сабраныя ў кнізе, запрашаюць чытача адправіцца на шпацыр па ўкраінскім Палессі і апісваюць наваколле з дапамогай вытанчаных метафар.

І. Паўлюк вучыўся ў Ленінградскім вышэйшым ваенна-інжынерным вучылішчы, якое кінуў на другім курсе, калі пачаў пісаць вершы. За тое ён быў высланы ў Забайкальскую тайгу будаваць аўтамабільную дарогу з вязнямі. Ён з'яўляецца адным з самых вядомых паэтаў Еўропы. Творы Ігара Паўлюка перакладзены на некалькі моў (англійскую, французскую, польскую, рускую і японскую).

Архіў Маркеса — у вольным доступе

Рукапісы, лісты, фотаздымкі і іншыя матэрыялы з архіва вядомага калумбійскага журналіста і пісьменніка, Нобелеўскага лаўрэата Габрыеля Гарсія Маркеса цяпер даступныя для даследаванняў і адкрытыя для ўсіх.

Пра гэта паведамілі прадстаўнікі Тэхаскага ўніверсітэта, які з'яўляецца ўладальнікам архіва пісьменніка.

У мінулым годзе Тэхаскі ўніверсітэт за 2,5 мільёна даляраў выкупіў архіў Маркеса, у якім захоўваюцца матэрыялы за 60 гадоў жыцця і творчасці аўтара. Калекцыя складаецца з амаль 40 каробак тэкстаў, напісаных з 1948 па 2009 год. У архіў уваходзяць рукапісы самых вядомых твораў пісьменніка, сярод якіх «Сто гадоў адзіноты», «Каханне ў час халеры», «Аб любові і іншых дэманах». З дзясятак каробак утрымліваюць лісты Маркеса, напісаныя ў перыяд з 1961 па 2013 гады. У архіве маецца таксама серыя фотаздымкаў пісьменніка. На некаторых можна ўбачыць Маркеса разам з кінематаграфістамі Вудзі Аленам і Луісам Бунюэлем, а таксама кубінскім палітычным дзеячам Фідэлем Кастра.

«Чытачы маюць доступ да работ, і дзякуючы архіву змогуць адкрыць для сябе іншы бок мастака. Той, дзе ён выкідвае старонкі і цэлыя раздзелы і перапісвае іх зноў, адмаўляецца ад адных частак твора дзеля іншых», — адзначыў бібліёграф Тэхаскага ўніверсітэта Хасэ Мантэлонга.

Канфіскацыі ўкраінскіх кніг у Маскве

У Бібліятэцы ўкраінскай літаратуры ў Маскве прайшліператрусы. Расійскія сілавікі нібыта выявілі там мноства розных «выданняў з русафобскай інфармацыяй».

Следчы камітэт Расійскай Федэрацыі просіць суд арыштаваць дырэктара Бібліятэкі ўкраінскай літаратуры Наталлю Шарыну. Пра гэта гаворыцца на сайце ведамства.

Супраць Н. Шарынай распачата справа па артыкуле 282 КК РФ (распальванне нацыянальнай нянавісці і варожасці, зневажэнне чалавечай годнасці).

Па версіі следства, у 2011–2015 гадах дырэктар Бібліятэкі ўкраінскай літаратуры Н. Шарына як службовая асоба парушала Федэральны закон «Аб супрацьдзеянні экстрэмісцкай дзейнасці», распаўсюджвала сярод наведвальнікаў кніжныя выданні Дзмітрыя Карчынькага, прызнаныя судом экстрэмісцкімі матэрыяламі і забароненымі да выкарыстання».

Адзін з супрацоўнікаў бібліятэкі паведаміў, што падчасператрусу паліцыянты самі падкідвалі кнігі.

У той жа час украінскі журналіст Раман Цымбалюк, які знаходзіцца ў Маскве, распавёў, штоператрус таксама адбыўся і на кватэры дырэктара бібліятэкі.

«...Яна паведаміла, што дома быўператрус, што перавярнулі ўсю кватэру зверху ўніз і канфіскавалі ў яе кнігу Аксаны Забужка, асобнікі артыкулаў — зборнік аб Галадаморы, які падрыхтавалі амерыканскія, еўрапейскія і ўкраінскія аўтары, канфіскавалі некалькі асобнікаў газеты «Час руху» за 2011 год і тры граматы, якія яна атрымала ад былых прэзідэнтаў — Ючшанкі, Януковіча і прэм'ера Азарава», — цытуе Р. Цымбалюка «Радыё Свабода».

Што тычыцца Бібліятэкі, то, па словах дырэктара Н. Шарынай, з чытальнай залы канфіскавалі часопіс «Барвінок» — нібыта там выява сцяга «Правага сектара»... І 7 выданняў Дмітра Паўлычкі (Героя Украіны, найзнакамітага паэта, ганаровага сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў). Затымператрус прайшоў і ў так званым спецсховішчы спецыялізаванай літаратуры.

«Яны адбіраюць усе выданні, якія адносяцца да гісторыі Украіны ў частцы, якая тычыцца Сцяпана Бандэры і УПА. Ні адно з гэтых канфіскаваных выданняў не ўваходзіць у спіс так званай экстрэмісцкай літаратуры», — паведаміў Р. Цымбалюк.

Сквер Буніна

На 145-годдзе з дня нараджэння Івана Буніна — першага расійскага лаўрэата Нобелеўскай прэміі ў галіне літаратуры — у Маскве адбылася знакавая падзея: прынятае рашэнне аб назве сквера на Паварской вуліцы імем Буніна.

У Інстытуце сусветнай літаратуры РАН ім. А. Горкага прайшла прэс-канферэнцыя, прысвечаная гэтай падзеі. Бунінаэнаўца, старшы навуковы супрацоўнік ІМЛІ РАН С. Марозаў паведаміў журналістам цікавыя і малавядомыя факты з жыцця юбіляра, пасля чаго ўдзельнікамі прэс-канферэнцыі былі ўскладзеныя кветкі да помніка пісьменніку.

На Паварской вуліцы ў доме 26 І. Бунін жыў са снежня 1916 года па травень 1918-га. У гэтай кватэры была напісана першая частка знакамітых «Акаянных дзён». Адсюль Буніны з'ехалі ў Адэсу, а ў пачатку 1920-га эміґравалі за мяжу. Больш пісьменнік ніколі не быў у Расіі.

У гонар юбіляра ў зале Бібліятэкі імя І. Буніна прайшоў канцэрт. Гледачы ўбачылі ўнікальныя кадры хронікі ўзнагароджання І. Буніна Нобелеўскай прэміяй у 1933 годзе і дзень яго 80-годдзя ў 1950-м.

Кніга Івана Драча пра «Лугандонію»

У Харкаўскім выдавецтве «Фоліо» выйшаў у свет зборнік «Сатырыкон», у які ўвайшлі вершы апошніх гадоў вядомага паэта, Героя Украіны Івана Драча.

«Мяне не толькі палітыкі натхнялі. Ёсць вершы, прысвечаныя Пятру Парашэнку, Леаніду Кучме. Але і філасофу Ніцшэ, спявачцы Квітцы Цісык, рэжысёру Віталю Малахаву, танцоўшчыку Вадзіму Пісараву», — расказаў Іван Драч.

У вершы «Чачэнам» І. Драч выказаў перакананне, што ўкраінцы мусілі падтрымаць той народ у яго барацьбе з Масквой. Бо «кадыраўцы» ваююць супраць нас на Данбасе. Ёсць у кнізе і верш-зварот «Да мільёна маскоўскіх хахлоў», у якім паэт пытаецца ва ўкраінцаў, якія жывуць у расійскай сталіцы, кім яны сябе насамрэч адчуваюць...

На прэзентацыі ў кіеўскай кнігарні «Довженко» І. Драча папрасілі прачытаць верш «Лугандонія», які мае такія радкі: «Президенти — всі у схроні! Завжди — на кордоні я... А під серцем, як змія, клята Лугандонія!..»

Паэт прызнаўся, што чытаў гэты верш Леаніду Кучме: «Хацеў яму падарыць, але ён адмовіўся. Сказаў, што калі надрукую, дзесяці возьме. Цяпер ёсць магчымасць... А што з таго толку? Калі б нешта змянілася, я гатовы штодня пісаць па паэме або цэлым томе. Каб менш цякло там крыві. Хочам мы ці не, рознавектарнасць Кучмы ў час яго прэзідэнцтва адыграла сваю станоўчую ролю. Ён не ваяваў, нават калі трэба было б ваяваць. Маю на ўвазе спрэчку з Расіяй за востраў Тузла».

Старонка падрыхтавана паводле матэрыялаў (інфармацыя і фотаздымкі) Comments.ua, Gazeta.ua, The Bookseller, The New York Times, Gazeta.ua, The Guardian, Associated Press і The Telegraph.

Літаратурная Беларусь

Кіраўнік праекта «ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ» Алесь ПАШКЕВІЧ. Рэдактар Барыс САЧАНКА.
Тэлефон для даведак: (8-017) 200-80-91. Адрас электроннай пошты: sbp@tut.by